ЧЕТВЕРОЈЕВАНЂЕЉЕ МАНАСТИРА СЛЕПЧЕ ИЗ 1548. ГОД.

Из садржаја се види, да је ово јеванђеље писано за неки манастир. Тако на л. 3*а* читамо: ѹ҆казь ка́ко чьтѹтсѐ тв троє҆ѵ҆ль оу҆ ке́лїи; а између є҆ѵ҆лїа разли́чна на всакѹ потрѣ́боу҆ налазимо и вь схїмоу҆ и҆но́кѡ л. 14*а*—14*б*. На л. 107*а* читамо: се[1] же и҆ на постри́гь вѧли́каго ѡ҆бра́за, на л. 107*б* — и҆ постри́гоу҆. Који је то био манастир, не може се тврдити поуздано. Можда, Слепче, где се књига налазила крајем XVIII. века? За то говори и подударање неких особина у језику јеванђеља са језиком записа на књизи, који су написани у манастиру Слепче код Прилепа.

Књига садржи у себи четворојеванђеље Теофилактове редакције. Писана је на хартији. Хартија има два знака. У почетку налазимо котву у кругу, над којим је утврђена звезда са шест зрака, али највећи број табака има једну врсту трилисника (детелине), комбинованог са словима или цртама. Књига је увезана у дебеле дрвене корице, превучене платном, а одозго кожом боје затворено-кестењасте. Кожа је на савијутку књиге готово сасвим отпала. Корице су украшене простим орнаментом. Књига има 266 листова. Два су прва празна, остали су испуњени текстом. Лист је велик 32,2 × 21,6 *см*. На свакоме се налази 24 реда текста, који заузимају 20,5 × 12,4/13,0 *см*. Споменик овај писан је 1548 године. Рукопис је полуустав прве половине XVI. века. Слова су 3—3,5 *мм* велика. Мастило је кестењасте боје. Цинобар се употребљује доста често. Њиме се пишу наслови, почетна слова сваког одељка, примедбе и упутства за употребу књиге. Књига је подељена на свеске, по 8 листа у свакој. У почетку и на крају сваке свеске, доле, постављен је њен број. Према томе је свих свезака било 34. Из прве су изгубљена три листа. Последња свеска броји само пет листова.

Књига има више записа. Један од њих даје врло живу слику турскога дивљаштва и казује нам: колико је српско монаштво показало самопрегоравања и колико је поднело подвига и мучеништва, само да би очувало националне светиње свога народа. Ево тих записа:

Л. 2*а* на ѯаѱп. (дакле 1780. год.) се́гѡ лѣ̀ се стори ска́пїя пче́ницата по́мина / ки́лото два́наисетъ гро́ша и хрьшта по̀мина килото / осомъ гро́ша и ра́ната за имаїнето се стори скипа сеното / помина по три пари о҆́ката.

---

[1] Пошто штампарија не располаже потребним знацима, то две тачке ¨ у овој расправи замењују свуда знак, који графички одговара српском оштром акценту ˋ.

и сегѡ лѣто на ѯаѱп. Мца апрїлия. ѕі. денъ на велики четвр / тоь. на вечерта влегоо харамїи тѹрци колѹнци / и фати игѹмена куприанa. и го мачиа со огань / го гориа за аспри. и аспри немаше да мо дадить / го изгореа три дни бисть на великъ день почина / изедоа арамините ѿ манастиротъ Стѣ Моши / со семъ кѹтия сребрена кѹтиятата чинеше сто и два / исетъ гроша изедоа трї коини и иторіа бакарь и рѹба / и се що наїдоа о црквата ѿнесоа.

монастирь слепче храмъ стомѹ придитечѹ.

Доле стоје поједине речи: монас... неделко... петр.

Л. 2б полъ ѿка масло и полъ ѿка вино / никола неделко корѹнъ / петре симонъ стоиѧнъ корѹнъ / досто ризо масѡ ѣоре.

Л. 266а (ви) (= Висарионъ?). въ лѣт ѯзѕ. (дакле 1548. године).

Садржина споменика не представља нарочите занимљивости. То је препис јеванђеља добро познате Теофилактове редакције са свима чланцима, који му се обично додају. Али је занимљив по особинама језика и правописа.

Л. 1 је празан. Нема ништа сем жига сопственика књиге (г. Томе Смиљанића, професора Трговачке Академије у Скопљу) на предњој страни.

Л. 2 садржи горе наведене записе.

Л. 3а. ѹказь како чьтѹтсе тте троеѥгѵль оу келїи. Почетак: аще е сщеникь. блвень бь нашь. аще лїи нй. с за млтвь стыи ѿць таже, слава тебѣ бе нашь слава тебѣ. црѹ небсны.

Л. 4а. Распоред, како се читају јеванђеља од ускрса па до 31. августа. Почетак се изгубио, те распоред иде тек од понедељника друге недеље по Ускрсу.

Л. 5б. Прости орнаменат, писан цинобером, — два испреплетена ремена, која се завршавају лишћем. Под њим: Начетькъ нв лѣтѹ, дакле распоред јеванђеља, како се читају, почевши од понедељника нове године (1. септембра).

Л. 7а. Врло прости орнаменат. Под њим: еѵлїа стые й великые м це.

Л. 7б. Орнаменат из кругова од ремена; кругови пресецају једни друге. Под њим: еѵлїа стый страстей. Крај се изгубио.

Л. 8а. Календар, без почетка; почиње се од 20. октобра: Стго великомнка артемїа. На л. 10а под 14. јануаром налазимо: иже въ стый ѿца нашего савы. прьвааго архїепкпа срьбскааго. на утрны про глс. д. оуста моа вьзглють прѣмоудрѡ. с. оуслишите сїа вьсй езыци. въ седы. еѵ їѡ г, ле. на лѹргїи їѡ г лѕ, на л. 11а под 13. фебруара: паметь прпбнаго ѿца ншего сѵмеона срьбскааго новагѡ мѵроточца. на ѹрны. про глс. д. чтнаа прѣ гмь съмрть. с что вьзамь гви. въ седы. еѵ лоу г кд. на лѹргїи. еѵ м г, мг.

Л. 13б. Се же како чьтоуть'ся еѵлїа вьскрѣсна, на оутрьнїа. ѿ пасхы до вьсѣ стый.

Л. 14а. Орнаменат представља два испреплетена ремена, која се завршавају лишћем, као и на л. 5б. Под њим: еѵлїа различна на всакѹ потрѣбоу.

Овај чланак указује на потребе и обичаје средине, за коју је књига била намењена. Зато га наводим овде у потпуности: на ѿсѡщенїє маслоу. з. поповь. А се женамь на осѡщенїє маслоу. євлїа въ паме стыихь. прѣстѣй бци. на ѿсѡщенїє црквы. беспльтныимь. апльмь. прркѡ. мникѡмъ. мница женамъ. іерархѡ. прпбный. сѡщеномникѡ. прпобномнкоо. вь схїмоу (14б) инокѡ. прпобны женамь. на имѹщїими доу недоужьнь. за болещеє. о недѹгоующи жена. оусьпшїимь. троуса ра^ди^. за безьждиє. ѿ нашьствїи єзыкъ. о побѣде цремь. о запалєнїи. о всакѡ прошенїи. на испо-вѣднїє члку. на исповѣнїє женамь. страха ра^ди^.

Л. 14б. Врло прост орнаменат; под њим: побаєть же и се вѣти. Ꙗко не дрьжить въселєнскаа црквини на блжена ни на лургїи чти апль, или євлїє, на всакь днь стый, нь тьчїю редовно.

Л. 15а. А се како чьтетсе тетроєвль велїє нелє; на часѣ.

Л. 15а. Сканїє како побаєть обрѣтати все дневнаа євлїа. Овде постранце стоји крст са шест рамена.

Л. 16б. Не всѣ сты. оука гласовѡ, і євлїамь ѹтрьнины, вьскрный і аплоу і євлїю лургїи. На крају чланка додано је: до зде редь аплоу і євлїамь, лургїи. оурничнаа же іеглїа дрьжи редомъ. до. є. нелє поста; и тако ѿбьходитсе вьсе годишноє число: и сїа до зе:

Л. 17а. Орнаменат из ремена, који су тако испреплетени да стварају једну врсту кругова. Рађен је мастилом. Под њим: єже ѿ матеа стгѡ євлїа главы.

Л. 18а. Орнаменат сличног типа; под њим: Ѳеѡфїлакта архїепкпа, бльга (18б) рскаго, прѣдисловїє ѿ матеа стго євлїа. Почетак: Иже оубѡ прѣже закона оны бжтвный моужїє. не писанмїи и книгами просвѣщахоу се.

Л. 21а. Орнаменат из ремена, који су тако испреплетени да стварају такође кругове. Насликан је мастилом, али су му празнине испуњене жутом, плавом и љубичастом бојом. Текст јеванђеља почиње великим унцијалним К, које је исплетено из ремена, а празнине су му испуњене љубичастом бојом (Слика 1.).

На л. 21б текст се прекида на речима: іѡсїфа мѹжа марїина. Овде су испала два листа.

На л. 22а текст почиње са речима Ирода: испытайте извѣсто ѿ отрочети.

Л. 84а. Орнаменат из ремена, који су тако испреплетени да стварају елипсисе; под њим: єже ѿ марка стѡ євлїа главы.

Л. 85а. Прост орнаменат; под њим: Прѣдисловїє єже ѿ марка стго євлїа:

Л. 86б је празан.

Л. 87а. Орнаменат из ремена, који стварају кругове; празнине су испуњене црвеном бојом; под њим: єже ѿ марка стоє благовѣствованїє. Јеванђељски текст почиње великим црвеним З из ремена; празнине су му испуњене жутом бојом.

Сл. 1. — Прва страна јеванђеља по Матеју.

Л. 131*б*. Врло прост црн орнаменат; под њим: ЕЖЕ Ѿ ЛУКЫ СТГ ЕВЛІА ГЛАВЫ.

Л. 133*а*. Орнаменат из два испреплетена ремена, која се завршавају лишћем; под њим: Прѣсловіе еже ѿ лукы стго евлїа.

Л. 135 је празан.

Л. 136*а*. Орнаменат представља три круга из ремена, који су такође оплетени ременима; празнине су испуњене црвеном и жутом бојом. Под њим: ЕЖЕ Ѿ ЛУКЫ СТОЕ БЛГОВѢСТВОВАНІЕ. Текст јеванђеља почиње великим П црвене боје; празнине су му испуњене жутом бојом.

Л. 208*а*. Мали крст; прост орнаменат; под њим: ГЛАВЫ ЕВЛІА ЕЖЕ Ѿ ІѾАННА.

Л. 208*б*. Орнаменат представља осам кругова из ремена, који су такође оплетени ременима; писан је мастилом; празнине су му испуњене плавом бојом. Текст јеванђеља почиње великим црвеним В из ремена; празнине су му испуњене плавом бојом са црвеним тачкама; под њим Ѿ ІѾАННА СТОЕ ЕВЛІЕ.

Л. 266*а*. Прост орнаменат; под њим: про, вьскрсны, на оутрьнѧ. вь нелю прѣ евлїемь: глс а. нны вьскрсноу глѥть гь. с спи ме ги ꙗко на те оупова. Имамо овде прокимене свих осам гласова. — Испод текста се налази горе наведени запис.

Л. 266*б* је празан.

Много је занимљивији овај споменик с палеографског гледишта. Споменици из овог дела Јужне Србије слабо су проучени у томе погледу, а значај се нашег јеванђеља повећава још и с тога, што има тачан датум, дакле може служити као једна од полазних тачака за такво проучавање. Рукопис без сумње припада српској школи; најближи је рукопису српског зборника 1509. год. из Гиљфердингове збирке, Бр. 56, и зборника житија српских светаца од 1526. год. из Гиљфердингове збирке, Бр. 55, који је написан у Сопоћанима.[1] Дакле и ако је књига написана 1548. г., њен је рукопис најближи споменицима почетка XVI. века. Он је врло архаичан, и нека његова слова имају облик, старији чак и од зборника 1509. год. (Сравни сл. 2 и 3).

Наслови се пишу везаним словима. И у средини текста више пута налазимо међусобно повезана слова. Тако се у широко в уписује ъ, вежу се т и в, т и р, а и у, т и и, р и ѣ.

а не излази из ретка и има још округлу петљу. в има горњу црту врло протегнуту. в има три облика; најобичнији је, кад горњи део слова представља собом троугаоник, који врхом својим стоји на основи реда, а доњи је део мало заокругљен. Сем овог имамо протегнуто в са две велике петље у горњем и доњем делу слова и широко в округле форме, које изгледа као да је надувено. г има хоризонталну црту исте дужине, као и ножицу; с тога изгледа, као да има одвише велику главу. д има ножице, које су накриве једна према другој; десна обично је нешто дужа од леве. е има више облика. Најобичнији је уско е; понекад је завијутак доњег дела у слову готово атрофиран. Више пута

[1] Гл. *Лавровъ:* Палеографическое обозрѣніе кирилловскаго письма, 266—270, 272—275.

налазимо пошироко, а каткад и сасвим широко, велико є са дугачким извијеним језиком. Оно се употребљава обично уместо ѥ. ж има два облика; оно обично има у горњем делу само два рога, а у доњем делу средња црта, у том случају, нема тачно одређено место: час се налази у средини, час мало удесно или мало улево. Ређи је облик ж са три рога; у овоме случају средња се црта високо уздиже изнад слова и изнад реда. Зело има форму ѕ; оно каткад има по средини доњег завијутка тачку. з има главу много мању од доњег дела слова; реп дуго иде хоризонтално по линији, па се стрмо

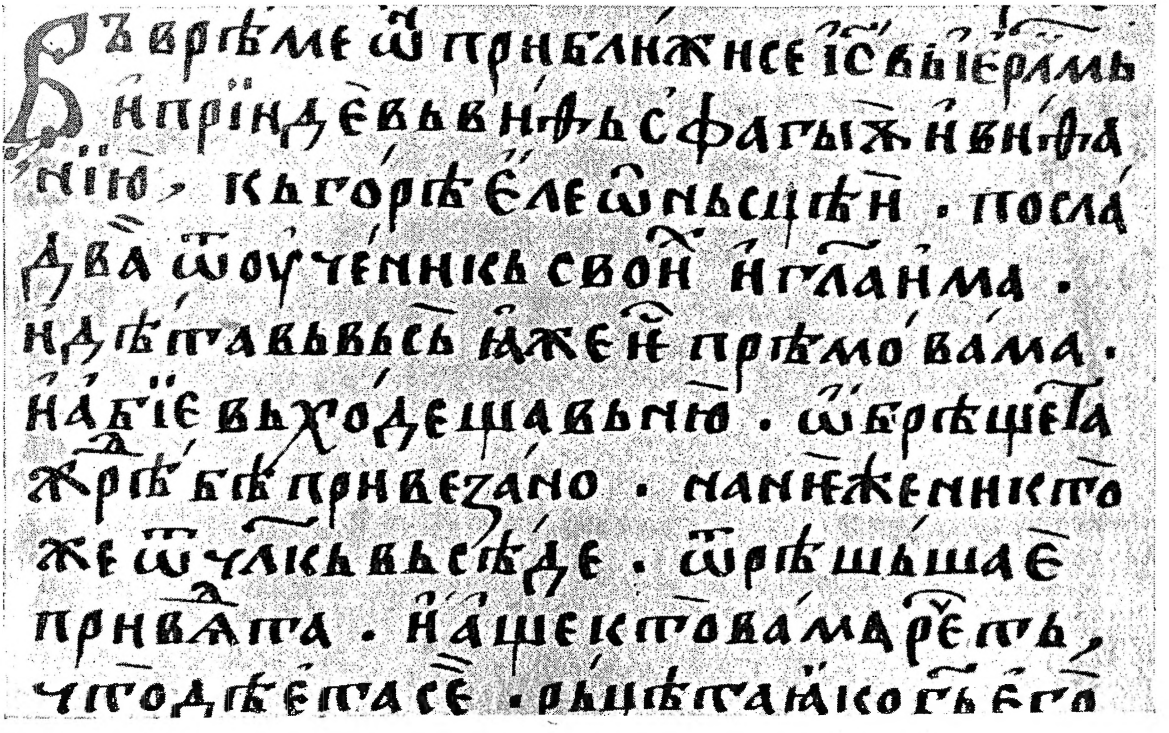

Сл. 2. — Одломак јеванђеља по Марку.

спушта доле. Други тип овог слова је узан, протегнут знак, који се много уздиже својом главом изнад реда и у горњем је делу мало налик на знак питања. Трећи је тип сличан првоме, али с десне стране горњег дела има малу квачицу. Он се употребљава како место обичнога з, тако и место ѕ. ї се пише само пред самогласницима. Обично има одозго две тачке, понекад једну, каткад ни једну. Дешава се, да је вертикална црта по средини прекрштена малом хоризонталном цртицом. У и средња црта обично лежи хоризонтално; намештена је по средини слова, али покаткад је мало уздигнута над њом или мало спуштена испод ње. к је састављено од два дела, која нису међусобно везана. Десна се црта ломи понекад по средини, али обично на доњем крају; на горњем крају има дебелу тачку, али је често и без ње. Код м унутрашње црте секући се стварају угао, а не петљу; цело слово лежи тачно у реду. Код н средња црта почиње од самог врха левог рамена, па се спушта к десноме. Понекад стиже десно раме недалеко од горњег краја, а понекад се спушта чак до његове средине. о има више облика; најобичнији

је тип уског, малог, округлог о елиптичке форме; у почетку слога видимо широко округло о, каткад са једном или са две тачке унутра: једна се тачка пише обично у једнини, а две у множини речи око; имамо и ѡ састављено од два уска о, понекад такође са тачкама у њима; на једном месту сам нашао насликано око унутра слова о, и то у речи ко л. 110 *б*. р има главу угласту, а црту доста дугачку, каткад потпуно праву, а каткад мало савијену на десно. с је обично ситно и уско, али сем њега налазимо и друго с: широко и велико, које излази и изнад и испод реда. Између ова два типа има и прелазних, који су час ближи једноме час другоме од њих. Код т лево се раме обично спушта готово до линије; врло се ретко дешава, да се спушта и десно раме, тако да слово добија три ноге; по каткад налазимо и истегнуто т, чија се глава високо уздиже изнад реда, а облик му је налик на печурку са танком и дугачком петељком. Осим оу имамо и ȣ; десни је рог подужи од левог; петља је округла, али више пута већ постаје угласта; ȣ каткад је састављено од два засебна дела: у реду лежи округло, мало о, а одозго над њим изнад реда смештено је мало у.[1] Код ф округли део представља собом елипсис, који лежи на боку; црта се високо уздиже над редом, а само врло мало спушта се испод њега. х је дугуљастог типа и спушта се испод реда; десна његова црта је тања и дужа од леве. ѡ има два типа: осим обичног налазимо још широку и ниску, распљоснуту омегу. ц има дугачак и танак реп, који представља наставак десне црте. Код ч је чашица обично врло плитка, каткад мало дубља, обешена с леве стране стабла, које је мало савијено у десно. ш се пише доста немарно: свака десна цртица је већа и дужа од леве, уз то је крајња десна црта мало савијена у десно. щ има средњу црту, која се завршава испод реда дугачким и танким репом. ъ има врло различите облике; час стоји у реду, час се уздиже изнад њега; затим је угласто или округло; раме му иде час хоризонтално, час се спушта мало доле, или представља завијутак. ы је састављено од ь и і. ь има округлу петљу; цртица се каткад савија мало на десно. ѧ има врло правилну форму. ѫ има малу угласту главу; средња је црта дебела и обично се налази ближе десној ножици. Код ѣ лево се раме обично спушта готово до линије; осим обичног типа имамо и истегнуто ѣ, чији се горњи део високо уздиже изнад реда. ѥ има хоризонталну црту обично тачно по средини; у почетку слога често се замењује са широким є. Код ю и ꙗ хоризонтална црта лежи више средине, каткад готово при горњем крају слова; ꙗ се налази доста ретко. Код ѯ је горњи део слова потпуно налик на ч, а доњи завијутак је врло мали. ѱ је велико и широко; доњи је крај средње црте врло мали и кратак. ѳ представља узак елипсис, чији се доњи или горњи део заоштрава; хоризонтална црта каткад се налази на средини слова, обично пак спушта се испод ње, понекад готово до саме линије. у има два облика: у неким речима, на пример, у речи л҃ургїа оно се пише као у; али обично, нарочито у слогу єу, пише се као

[1] Овај облик замењујемо даље свуда знаком ȣ.

велико и широко слово, састављено од две цртице, које нису међусобно везане ни у доњем делу; десна је од њих нешто тања од леве; одозго над словом увек стоје две тачке. Има и ҁ у значењу броја 90.

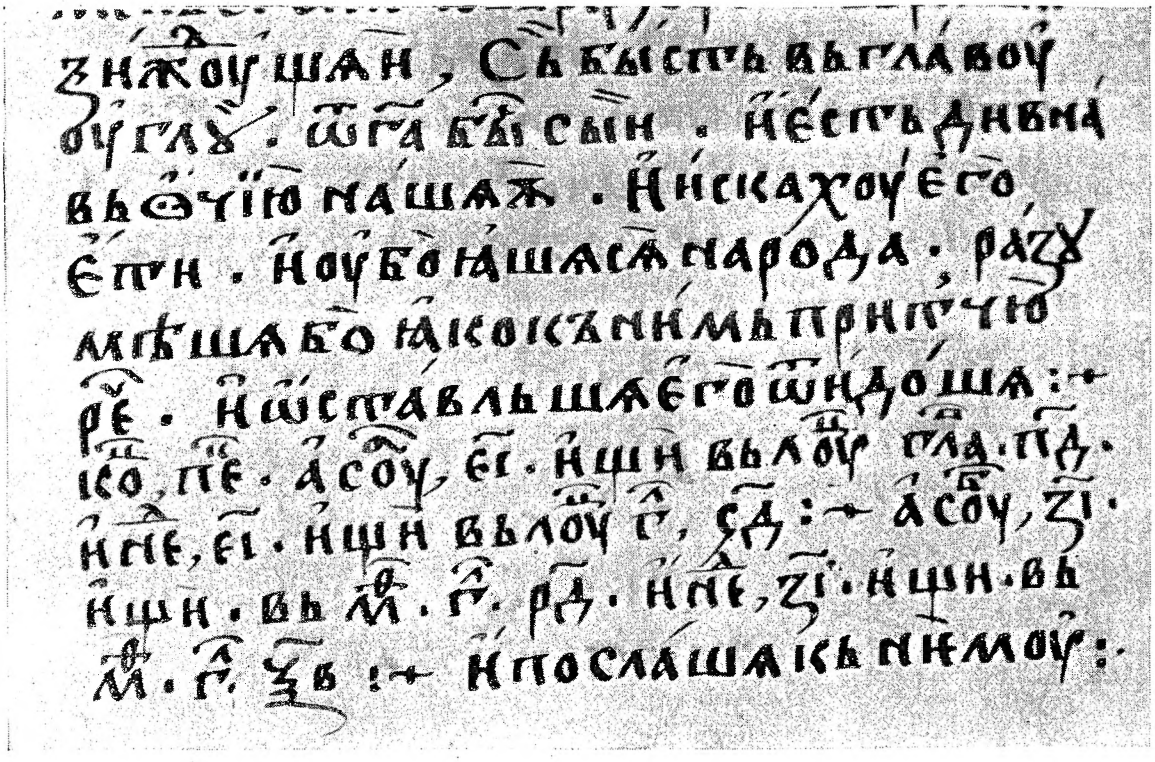

Сл. 3. — Одломак јеванђеља по Марку.

У језику овога споменика можемо разликовати четири пласта. — У основи лежи старо-црквенословенски језик. Затим су дошле особине т. зв. средњебугарске рецензије. Одозго су легле особине српске рецензије. Последњи пак преписивач унео је, како изгледа, и неке црте свога локалног дијалекта.

Најглавнија је одлика средњобугарске ортографије употреба Ѧ, Ѩ, Ѫ и Ѭ. Средњебугарски су споменици примили ова слова из старијих црквенословенских споменика, али их употребљавају мало друкчије, но они. Наша је књига од неког далеког средњебугарског оригинала сачувала само два од ових слова: ѧ и ѫ, и то само у јеванђељу од Марка, али и тамо њихова употреба није бугарска. ѧ се не пише само на своме месту: развóдещѧсѧ 87*б*, йсплнисѧ, покайтесѧ, ходѧ 88*а*, оужасóшѧсе, прїидошѧ, глашѧ 88*б*, сьбрàшѧсѧ 89*б*, твóрѧть 91*б*, ймѧ 92*б*, сѣмѧ 95*а*, тѧ 97*а*, свѧжеть 93*а*, трйдесѧти 94*а*, него и у место Ѩ: грѣхы̑ своѧ̀ 87*б*, ѥѧ 97*б*, твоѧ̀ G. sg. f. 98*а*, хлѣбы своѧ̀ 101*б*, ѥ̂ѧ же, ѥ̂ѧ 104*а*, грѣѧсѐ 125*б*, коупѹѫщѧѧ 116*а*, спéщѧѧ 122*б*, ницѧѧ̀ 123*а*, спѧ̂щѧѧ 125*а*. Врло често налазимо ѧ и на место е: вѧлбоужи 87*б*, чѧтыри 106*а*, сѧдмь 106*а*, зевѧдеѹва 88*а*, мѧне, менѧ 110*а*, рéмѧнь 87*б*, нѧ дѣйтѧ, нѧ нмать 111*б*, нѧ мóжеть 107*б*, а̂щѧ 93*а*, 93*б*, 106*а*, 107*б* (2), 111*а*, 115*а*, жѧ 91*а*, 94*а*, 98*а*, 98*б*, знáмѧнїє, знáмѧнїа 105*б*, фáрисѧй 91*б*, фарисѧйсцїи 91*а*, дѣйнїѧ Ac. sg. 89*а*, дѣтѧй G. pl. 104*а*,

словеса ра́ди 94б, ѿ сло́весахь 112б, мѧдь 87б, сѣдещѧ N. pl. m., помы́шлѧющѧ N. pl. m. 90а, помы́шлѧєтѧ 90а, ѝзыдѧтѧ 99а, є҆стѧ 117б, бы́вшѧѥ 97а, ѿврьжѧть 3 sg., хощѧть 3 sg., гредѧть 3 sg., 107а и др. Видимо ѧ и на место ѥ: ѧѧ G. sg. f. 89а, 133а, ѧго̀ 96а, 97б, ѧмꙋ̀ 96б, 110а, твоѧѧ G. sg. f. 104а, дш҃ѧ своѧѧ G. sg. 107б, моѧмоу̀ 119б, вь имѧ моѧ̀ 110а, своѧѝ 111б, ѧсѝ 112а, сѣѧтсѧ 3 sg. 94б, бываѧтъ 3 sg. 95б, побаѧть 3 sg. 108а, прѣльщаѧтѧсѧ 118б, велїѧмь Instr. sg. m. 96а, глѥмоѧ Ac. sg. n., вьхо́димоѧ N. sg. n. 103б, ѻ҆чи́щенїѧ Ac. sg. 89б, легѧ́нь 96а, 97б, моѧе҆го 117б, и друг. Имамо ѧ и на место ѣ: кь рѝзѣ вѣт҆сѧ 91а, ѿ кнезѧ 93а, нечи́стѧ L. sg. m. 96а, вьсѧмь є҆зыко́мь 116а, тѧма 130б, пѧтлоглѧ́шѧнїє 122б, вьлѧзь 105б, вьлѧзьшоу̀ 93б, и҆сцѣлѧ 97б, разоу́мѧютѧ ли 103б, зрѧ́ѧшѧ 3 sg. 102а, боу́дѧтѧ Imper. 121а, блѧдѧтѧ сѧ 119б, блѧдѧтѧ же сѧ 120б, добрѧ̀ѥ 110б, оу҆до́бѧє 90а, стьклѧницамь 102б, при сть́клѣни́цамь 103а, и др. Наопако на место ѧ обично налазимо є: мрѣ́же (3) 88а, кнѣ́земь, клѣ́твы 100а, разво́дещѧсѧ, схо́дещь 87б, на́чѣть 89б, вьзе́ти 105б, плеса́вши 100а, стеза́ти се 88б, сьбра́ль се 89а, понекад ѥ или широко є: злѣ̈ стра́ѧ̈оущѧѥ Ac. pl. m. 89а, бо́лещѧѥ 102а, кланѧѥсѧ 108б, про́дающѧѥ 115а/116а, сѣдѣ́щѧѥ 93б, сѧ̈ѥ (= сеѧ) 94б, проповѣ́дѧє 88а, и др. Истина ретко, али ипак имамо у место њега и ѣ: скрьбѣ N. sg. m. part. praes. 112а, погꙋбѣть 3 pl. 116а, оумрьтвѣть 126а и др. ѫ никад не стоји, где би требало. Обично замењује ѪѪ: дшеѫ 119а, но́щїѫ 95а, и҆ноѫ 111б, мнѡгоѫ, сла́воѫ 122б, твоѧѫ 119а, сто́рицѧѫ 112б, саганоѫ 87б, га́дарѝнскоу̀ѫ 96а, и҆зьшьшꙋѫ 97б, ѫже (2) 113б, 115а, ѫ 118б, 121а, га́лилеѫ 88а, вь ви́ѳьсфагыѫ 114б, ѿде́сноуѫ 113б, 126а, ѿшоуѫ 113б, ѿшоу̀ѫю 128б, сїѫ 116б, вѣроу́ѫ 109а, млрдоу́ѫ 105а, пїѫ 113б, разоу́мѣѫть 94а, събла́жнѧѫт҆сѧ 94б, послоу́шаѫт҆, покаѫт҆сѧ 99б, ѿслабѣѫть 105а, и҆зьвьноу̀трь ѿ ѫдоу̀ 103б, прѣстоу́паѫще 103а, оуповаѫщимь 112б, прѣдаѫщѧ N. pl. m. 121б, вь нѫ̀ же мѣроу̀ 95а, вь землѫ̀ 102а, глѫ 108б, 111б, 112б, 116а, гл҃ѫщѧ N. pl. m. 108а, 121а, 123а, гл҃ѫще 114а. Понекад ѫ стоји у место ю: ѫ̀же 96а, 105а, 115а, (= юже), оу҆чи́тѧлѫ 108б, 112а, 113а, 118а, 118б, 119а, оу́читѧлѫ 110а, блѧдѣ́тѧсѧ 105б, блѧдѧтѧсѧ́ 119б, блѧдѧтѧ же сѧ 120б, прѣлѧбы́ 111б, 112а, вьзлѫ̀биши 119а, вьзлѧблѥ́нный 108а, чѧ́дитесѧ 118а, є҆ѵ҃лїѫ̀ D. sg. 121а, сьзанїѫ̀ D. sg. 121б, гл҃анїѫ̀ 130б, вь ѿчию на́шѧѫ 117б, ѿ ѻ҆боѫ̀ 124а, ѫношѫ 130а, ѫно́ша 125б и др. Овамо припада и пла́чѫщѧѥсѧ 98а, и ако изгледа да је ту ѫ постављено по традиционалном правопису. Пошто немамо других примера правилне употребе ѫ, држим, да оно и овде стоји на место ю, које се ту чуло у изговору преписивача или неког од његових српских претходника. Насупрот ѫ обично се замењује са оу, ꙋ: вьливахꙋсѧ 96а, боѩхоу̀ бо сѧ 116а, постила́хꙋ 115а, хо́тѣхꙋ 113а, боудꙋ 97а, хо́щꙋ 100б, несоу́щїи 97а, ѩдоу́ще 102б, и҆мꙋ̀щомоу̀

91*б*, сꙋщи 89*а*, ѡ҃соудеть 113*а*, оумоучити 96*б*, поуть 99*а*, на распоу-тїи 102*а/б*, прѣмꙋдрость 98*б*, тысоущникѡ 100*а*, ризоу 114*а*, страноу 96*б*, мльвоу 98*а*, главꙋ 100*б*, за роукꙋ, ѻ҃трокови́цꙋ 98*б* и др. На место ѩ такође више пута налазимо ю: сѣнїю 95*б*, съмрьтїю 103*а*, трьплю 109*а*, оумыють 102*б*, глюща N. pl. m. 98*б*, оугнѣтающь 98*а*; понекад после сугласника, који су постали тврди, видимо оу, ꙋ: творꙋ 116*б*, зроу 106*б* и др.

Трагови замене ѧ и ѫ врло су ретки: кричющаѥ 98*а*, стоющꙋ (= стоѧщѫ) 69*б*.

Сем тога доста често видимо ѧ у почетку књиге на лл. 18*б*—23*б*, али ѫ ту налазимо само једном: мѫдрїи 19*а*. У осталим деловима споменика ѧ налази се само изузетно у појединим речима: десѧтыгра́дь 25*б*, мл҃ю ти сѧ 179*б*, нарѣщи сѧ 211*а*, а ѫ нема никако.

Ка т. зв. средњебугарским особинама односе се сем тога:

испуштање слова ј — вьсїа 24*б*, а҃ндреа, цр҃твїа 25*а*, съгрѣшенїа 29*а*, даанїа 30*б*, покаанїѥ 23*б*, 34*а*, лаателїѥ 194*а*, дїаволаа 24*а*, бл҃гаа (2) 30*б*, безводнаа 42*б*, лоукаваа 33*б*, зеведеѡмь 25*а*, зевѧдеѡва 88*а*, ї҃ереѡмь 40*а*, є҃ѵреѡмь 20*а*, ї҃ереѡвы 32*а*, а҃рхїереѡмь 60*а* и др.;

замењивање ѣ и ꙗ — ѝсцѣлꙗѥть ѻ҃трокь 154*б*, сьстарꙗѥши се 265*а*, вьнꙗшнїѥ 67*б*, вьнꙗшнїѥ 67*б*, вьнꙗшнїѥ 171*б*, вьнꙗшнїѥ 171*а*, вьнꙗшнїѥ 133*а*, вьнꙗшнимь 94*б*;

употреба ъ — съсоуди 41*б*, съберѣте 45*а*, съкрый 46*а*, съкрьвенїаа 45*б*, съ родѡ 42*б*, възрастеть 45*а*, възвѣстише 47*б*, въсѝ 190*а*, тъ 23*а*, съ N. sg. m. заменице сь 33*а*, є҃сьмъ 250*а*, лежѣщъ 264*а*, вльхвомъ 22*а*, галилеискамъ 100*а*, чак шъ 31*б* и др.;

е на месту ь — соучець 30*а*, шествїе 177*б*, праведный 46*а*, праведнаа 68*а* и др., ѝзь весїи 106*а*, вь весы 102*а* и др., можда малѣхь из мальхъ 256*а* и др.;

о на место ъ — цр҃кѡвь 52*а*, 62*а*, цр҃ковь 85*а*, 115*а*, и др., цр҃ковнымь 67*а*, любовь 247*б*, смоковница 62*а*, смокѡвницоу 115*а* и др., смоковничноѥ 62*а*, жрьновны 110*а*, жрьновьнь 185*а*, мѵра нарѡднаго 122*б* (свакако из наръдьнаго) и др. Насупрот пльдь 31*а* (2), 41*б*, 250*а* и др. има ь, постављено Србином на место ъ, које је дошло на место о под руком Бугарина. У речи ѝзъбранїи 84*а* преписивач исправио је о на ъ.

о место е после ш и щ у придевима и партиципима: нищомꙋ 184*б*, творещомоу 63*б*, глющомꙋ 43*а*, слышещомꙋ 44*а*, вѣроющомꙋ 109*а*, ѝмꙋщомоу 151*б*, тлькоущомꙋ 30*б*, просещмооу, быющомоу 152*б*, зижоущомꙋ 154*а*, послѣдоующомоу 154*б*, сѣавшомоу 44*б*, съзавшомоу 154*а* и др.;

сф место св у облицима сфьте 222*б*, сфьтенїа 223*а*;

G. sg. на ааго — чл҃чьскааго̀ 232*б*, чл҃чьскааго̀о 214*а*, вѧлѝкааго̀ 107*а*, блѝжнѧ҃аго̀ 167*б*, вѣчнааго 226*б*, вы́шнѧаго̀ 138*а*, вы́шнѧ҃аго 140*а*, вы́шнѧ҃агѡ̀ 153*а* и др.

Dat. sg. на оумꙋ — жегоу́мꙋ 32*б*.

Овај рукопис има такође пуно особина, који су заједнички свима јужнословенским споменицима т. зв. средњебугарске и српске редакције, а то су:

Удвајање самогласника — жена҃а 218*б*, моа҃а 93*б*, ст҃аа Ac. sg. m. 20*а*, гл҃ющáа Ac. sg. m. 126*а*, бл҃гаа Ac. sg. m. 112*а*, вьзвàа҃ 24*б*, ѿстáвїи 24*б*, вънѝдїи 28*б*, тлїить 29*а*, постыите сѧ 29*а*, съни́мищый 28*б*, же́ный 34*б*, женый 34*б*, вѣсть сый (= си) 35*а* и др. Понекад ову појаву имамо на месту дугог самогласника, али више пута, како показују наведени примери, и на месту краткога.

Обратно два самогласника стежу се у један: по прѣселюни 21*б*, вь трьны 44*б*, ѻ҃ прѣстоу҃плїени 17*б*, ѻ҃ ѝзбрáнны (= ѻ҃ ѝзбрáнїи) 131*б*, ѻ҃ вьпроше́ни 18*а*, ѻ҃ оуготовани 18*а*, ѻ҃ ѿметáни 18*а*, ѻ҃ ѝскоу́шени 131*а*, ѻ҃ запрѣщени 131*б*, ѻ҃ послáни 131*б*, дн҃ы G. pl. 70*б*, дѣти G. pl. 50*б*, знамени́ G. pl. 51*а*, мѡу́сѝ 32*а* и др.

Уз стално ль, рь налазимо покаткад и само р: кр́щаше 217*б*.

ы и и стално се бркају: сы́ла 28*б*, ѿпоу́стыть 29*а*, ѿпꙋсты́ть 29*а*, вьзлю́быть 29*б*, виды́ши 30*а*, ѻ҃ставы̀ 30*а*, цр҃твые 39*а*, оубыють 37*а*, быють 36*б*, ѝты̀ 32*б* и др., али насупрот вїи (= вы) 30*б*, наси́тет се 25*б*, прокáженїє Ac. pl. m. придева 36*а*, пло́ди Ac. pl. 31*а*, ѝмїи (= имы) 32*а* и др. Нарочито се често очувало ы после г, к, х: недоу҃гы 25*а*, дльгы̀ 28*б*, погы́баємъ 33*а*, оу҃че́никы 34*а*, вь вѣкы̀ 28*б*, пе́кы се 29*б*, грѣхы 34*а*, доу́хы 32*б*, мѣхы́ 98*б*, хы́шнници 31*а* и др.

р је тврдо: зроӱ 106*б*, разо́рꙋ 173*б*, съвороу҃ 25*а*, сьтво́рꙋ 60*б*, тво́рꙋ 62*б*, оу҃дáрати 177*б*, рáширают 66*б*, зáтвараєте 67*а*, боу́ра 96*а*, пасты́ра 35*б*, цр҃а (2) 127*б*, кѥ́сара 140*а*, лазáра 239*а*, сáмарань 219*б*, назарáнинóмь 126*б*, трѝ 210*а*, мáловѣры̀ V. pl. 33*а*, кѥсарóво 194*а* и др.

У речима кънѧзь, пѣнѧзь, ѩза имамо тврдо з: кнѣ́за 178*б*, кнѣзоу҃ 176*а*, кнезоу̀ 133*а*, кнѣ́зы 206*а*, пѣ́незà 132*б*, по пѣнзоу҃ 59*а*, по пѣнѣзоу҃ 59*б*, по пѣнезꙋ 59*б*, єзоу̀ 25*а* и др. — У заменицама вьсь, вьсакъ имамо тврдо с: вьсоу́ 25*а*, въсà 39*б*, вьсáкь 25*а*, вьсакоу̀ 25*а*, вьсакѡ́ 27*а*, вьсàко 31*а*, вьсáк бѡ̀ 30*а* и др.

После г и к у страним речима покаткад се пише ѥ: кѥсаревь, кѥсарéви, кѥсарóво 193*а*, кѥсарѣви 202*а*, кѥсарїисцѣмь 17*б*, кѥдрьскаà 255*б*, ѝгѥмѡ́нѣхь 133*а* и др.

ск даје сц у облицима, као фарѝсѧ҃исцїи 91*а*, лю́дьсцїи 201*б*, ниневїтьсцїи 170*б*, ге́нисаре́тьсцѣ 148*а*, мѡср́цѣмь 208*а*, мор́сцемь 84*а*, вѣсѡ́вьсцѣмь 169*б*, кѥсарїисцѣмь 17*б*, а҃пльсцѣмь 131*б*, є҃леѡ́ньсцѣѝ 114*б*, вь кáна галїлеѝсцѣи 214*а* и др.

Овамо треба да се убројн и глагол посагати: посáгають 65*б*, посагáюще 70*б*, посагáхоу 186*б* и др.

Пређићемо сад на искључиво српске особине. — Већ смо видели, да се у јеванђељу од Марка ѧ, ѣ, є међусобно мењају. Дакле, преписивач је сва три слова изговарао на исти начин, свакако као *е*. С овим се слаже и то, што он у осталим деловима књиге редовно замењује ѧ са є, каткад са ѣ, а ѩ са ѥ, є, и што стално брка ѣ и є. Ево примера за ѣ у место є: свѣкрьвь 37*б*, дѣлатѣль 35*б*, лицѣмѣрѣ 30*а*, до врѣнѣ 146*а*, сѣновѣ 244*б*, сѣбѣ (= себе) 254*б*, 258*б*, тѣбѣ (= тебе) 56*б*, ѡдѣжахь 31*а*, не идетѣ 36*а* и др.; обратно є и ѥ у место ѣ налазимо у облицима: довлѥєть 30*а*, исцѣлевша 32*б*, невѥдѣ 236*а*, вьлезьшоу 33*а*, небелѥна 34*б*, на пєсцѣ 31*б*, вь свѣте 37*а*, вь сїдонє 39*б*, вьсєми 37*а* и др.

Исто тако наш споменик редовно замењује ѫ са оу, ꙋ, а ѭ са ю и опет са оу, ꙋ, после сугласника, који су постали тврди. У јеванђељу од Марка стално се бркају ѫ и ю. Дакле, у говору преписивача на месту прасловенског ѫ чуло се *у*, на месту ѭ било је *ю*, а после извесних сугласника *у*. Примери су сувишни.

Слово ь, односно ъ, последњи преписивач изговарао је као а. Ми налазимо ь и ъ у место а у речима: сьдꙋкей 51*а*, гльль (= глалъ) 230*б*, вь въсь (= въ васъ) 125*б*; обратно а у место ъ стоји у речи: вь стагна 28*б*. Истина, гльль и стагна могу да буду погрешке обичног типа (понављање суседног слова), али остала два примера упућују нас, да и у њима видимо фонетску појаву.

Слог въ даје у: оу синаѯáри 15*а*, можда и вьзꙋпише 48*а*, вьзоупи 48*б*, 49*б*, 81*б* 128*б*, 189*б*, вьзоупи 138*б*, 147*б*, вьзоупивь 109*а*, вьзоупивь 88*б*, 109*а*, 127*а*, вьзоупивь 129*а*, вьзоупиєть 192*а*, вьзоупишѧ 102*а*, вьзоупишѧ 127*б*.

Изгледа, да је и ю у место оу одлика српских споменика. У нашој књизи ю појављује се уместо оу, које је само постало из ѫ, у облицима: блюдите 65*а*, заблюдить 55*б*, заблюжшеѥ 55*б*.

У дијалектичне особине убрајам прво оне, којима се језик споменика подудара с језиком записа од 1780. г. на л. 2*а*. Пошто је тај запис написан свакако у манастиру Слепче, ово подударање може имати двоструки значај. Оно може да буде доказ, да је и само јеванђеље написано у Слепчу и да његове дијалектичне особине представљају говор у Слепчу у XVI. веку.

И у запису и у самоме јеванђељу чьто даје що: упореди що 2*а* и що 14*б*. Пошто у споменику щ свуда стоји на место староцрквенословенског шт, нема сумње, да и овде има исти значај.

Звук є прелази у и. У запису имамо придитечꙋ, гориа, у јеванђељу пристоупити 15*б* место прѣстоупити, прииживєши 168*а*

место прѣиждивеши (=*будеш потрошио више на издржавање*), ѣ҃ши 49*б*, а҃ще ли жи 150*б*, 240*а*; можда и стоу́жати сѝ 187*а*, о҃брѣщеть ли си 187*б*, сра́млѧѥ сѝ 186*а*, и ако у овим примерима си може да буде правилан облик датива једнине. Према наведеним примерима изгледа, да у и прелази само неакцентовано ѥ, али с тим у опреци стоји жевь (=живъ) боу́деши 167*б*. Ако то није случајна погрешка, ово би ѥ могло се објаснити на два начина: или као случај промене артикулације и испред в,[1] или као последица сталног бркања у говору преписивача ѥ и и неакцентованих и акцентованих.

У запису више пута испада в: стори (2), изедоа (2), со́ семъ (=съ вьсѣмь), сѐ (=вьсе) 2*а*. У тексту књиге такође налазимо не зехѡ́мь 51*а*. Ова појава свакако стоји у вези с билабиалним карактером и пасивном артикулацијом в, како је утврдио професор Белић за говоре источне и јужне Србије.[2]

Још чешће испада у запису х: раната, арамините (уз хара́мїн) и имперфектне форме: вле́гоо, мачиа, го́риа, изго́реа, изедоа (2), наїдоа, и҃то́рїа, ѿнесоа 2*а*. Примери у самој књизи нису потпуно поуздани: за́воу́лони у изразу: вь прѣделѣ҃ за́воу́лони й неф҃алимли́хь 24*б* може да буде локатив једнине, а по мѣ́ста 69*а*, 120*б*, по мѣста́ 196*а* може се тумачити као мена падежа.

Још су мање поуздани примери за прелаз ѫ у о. До душе у споменику имамо стоѩ́хо 43*а*, али је ту о могло постати погрешком из оу или ѹ, ако преписивач није довршио слово. У запису пак налазимо вле́гоо 2*а*, али и тај се облик може држати за обичну погрешку нарочито с тога, што у запису ѫ обично даје а. Упореди скапия 2*а* и горе наведене облике 3. pl. имперфекта. Има само два изузетка: скипа 2*а* са и на месту ѫ и споменуто вле́гоо 2*а* с о на месту њега.

И у место ъ у облику: придитечѹ 2*а* у запису мора се тумачити друкчије, но и на месту ъ и ь у тексту јеванђеља: о҃ вьпро́сиши҃ 132*а*, о҃ вьпро́сиши҃ 132*б*, книжиныци 102*б*. У првоме је случају и фактично постојало у говору,[3] у осталим оно изражава само умекшаност претходног сугласника. Али и у јеванђелском тексту имамо баш исти облик: прѣдите́чева҃ 86*а*.

У дијалектичне црте убрајам и употребу ѕ, и ако се она може на први поглед држати за наследство, примљено из т. зв. средњебугарског оригинала. Али у томе случају имали бисмо ѕ у главноме тамо, где га тражи црквенословенска књижевна традиција, само што би га српски преписивач употребљавао механички и неконсеквентно. Међутим се наше јеванђеље, и ако у њему има и неколико примера традиционалне употребе ѕ, у главноме слаже у томе погледу с живим говорима: српскомакедонским, бугарским, источносрпским и

---

[1] Усмени сугласници јако утичу на самогласнике, који се пред или за њима находе. Уп. Белић: Дијалекти источне и јужне Србије, 23—27.
[2] Ib., 153–154.
[3] Уп. ib. 16, 265—266.

јужносрпским. Ми налазимо ѕ, или у место њега ꙁ са квачицом иза њега, у облицима: слоу́ѕѣ 26б, кнѣ́ѕи 60б, кнѣ́ꙁѣ 41а, вра́ѕи́ 37б, ѕѣлѡ́ 22б (врло често), ѕе́ведеа̀ 88а, мно́ѕи 25б, мно̀ꙁи 41а, мнѡ̑ꙁы̀ 232б, мно̑ꙁы̀ 50а, мнѡ̑ꙁыи 136а, мнѡꙁый̀ 31б и др., мнѡ́ѕѣмь 81б, мнѡꙁѣхь 37б, ѕвѣ̑ꙁи 121б, ѕвѣ̑ꙁахь 197а, ꙁвѣ̑ꙁа 22а, ꙁвѣздоу̀ 22а, про́ѕебаеть 95а, про́ѕе́бѣ 94а, про́ѕебаѥ̑ть 70б, про́ѕебе 44б, про́ѕе̑бь 158а, про́ѕебноу̀ти 18б, ѕи̑жоу́щеѝ 63б, сьи̑ждоу̀ 52а, ꙁыжѐте 68а, ꙁи̑жоу̑щѧѝ 117б и др. Многи од ових случајева живе и сад у говорима.[1]

Неакцентовано о прелази у оу и обратно: оу̑долеѭ̀ть 52а, вѣ̑роѭщомꙋ 109а, можда и зоу́бꙋмь 46б, ако то није погрешка обичног типа. Овамо уврштавам и облике: жена̀ со́сана 157б, коу́стоу̑дїю 82б, ко́стоу̑дїе̑ю̀ 82б, ѿ коу́стꙋдїе̑ 83а и ако стране речи нису поуздане за фонетичке појаве. У облику G. du.: О̑бѣшеноѭ̀ зло́дѣю̑ 204а звук о место оу могао се појавити због аналогије. Ову замену о и оу, имамо и у запису колунци место колонци, од с. Колоње.

Као дијалектична особина може се сматрати и прелаз групе: *cons.* + в + ь у групу: *cons.* + ь + в. И ако је ова појава доста раширена, ипак у разним дијалектима обухвата разне речи.[2] У нашем споменику налазимо: жрь́тьвь 119б, мрь́тьвце 33а, вѣ̑тьвь 122а, дв̑ьсть́вныкь 209а, насоу̑щь̑стьвны̑и 28б, мрь́тьвь 182б, сьшь́стьвиа̀ 133а, ѩ̑вьсть́вно̀ 85б, можда и мр̑ьвь 109б.

Исто важи и за групу: Cons. + н + ь, која даје групу Cons. + ь + н. У нашем споменику налазимо: събла́зьнь 52а, бо́лѣзь́нь 35б, 239.

Од фонетичких црта мањег значаја треба навести још прелаз с у ш у глаголу пошлѥ̀ть 70а, прелаз ф у в у имену і̑ѡсі̑вь 140б, (уз і̑ѡ̑сїфа 21б и др.), звук в у облицима: а̑вгоу́ста́ 140а, е̑врейскы̑и 220б (обично се пише ѵ: е̑ѵ̈ре̑йскоѥ 133а, е̑ѵ̈реискы̑имь 19б, е̑ѵ̈ре̑йскаго 19б, е̑ѵ̈ре̑и 19б, е̑ѵ̈ре̑ѡ̑ 20а и др.), асимилацију сугласника у облицима: вьпро́шьшѝ 17б, вь лѡ́нѣ О̑чи́ 211б, волю̀ ѿчю̀ 63а, метатезу н и в у речи: вь жрь́внахь 71а, ц место т у облику: вꙁ ма́рцѣ 198б, можда и загонетан компаратив од придева *љути:* лю̑щьшы̑ѝ 42б,

Може се још додати да почетно и отпада у адвербу ноудѣ (= иноудѣ) 237а и у именици: оу̑ гемона 83а, да је л тврдо у глаголу: хоу́лаа́ше 204а, меко у инфинитиву кла́нѧти се, да ь стоји место и у придеву нечь́стїе̑ 35б, у 2. Pl. крајње е отпада: наоу̑читсе 70б, наоу̑чи̑тсе 122а, блюдетсе 69а, ако то нису само погрешке. Имамо и занимљиву графичку појаву: ѿ место о, али само у једном положају: ѿ тебѣ̑ 144б, ѿ те́бѣ 76а, 146а и др. место о тебѣ.

И с морфолошког гледишта овај споменик има доста занимљивих особина.

[1] Ib., 200—205.
[2] Ib., 65.

Деклинација *а*-основа. N. pl. и у тврдој промени има понекад наставак є: жены єже бѣхꙋ пришле 204*б*.

Деклинација *о*-основа. N. sg. понекад се замењује вокативом: ноє 70*б*, ноє 186*б*. G. sg. стара *и*-основа домъ увек још чува наставак оу: домоу 122*б*, ѿзь домꙋ 36*б*, 43*а*, ѿз домꙋ 166*а*, ѿ дѡмоу 137*б*. D. sg. више пута добива наставак ови, еви. Обично га имају именице, које означују жива бића: петрові 52*а*, петрови 78*б*, 124*б*, петрови 130*а*, мѡѵсеѡвы 53*а*, ѿродѡвы 47*а*, ісвы 33*б*, 47*б*, 62*б*, 192*а*, ісови 117*а*, 168*б*, 191*б*, 195*б*, бгови 118*а*, бви 189*б*, винарєвы 176*б*, моужеви 137*б*, кієсареви 118*а*, кієсаревы 65*а*, кієсареви 64*б*, кієсарєви 118*а*, іереѡвы 32*а*, іерєѡви 89*б*, дхови 164*а* и др., али има га и код речи, које означују мртво биће: мирѡви 228*а*, мирови 216*б*, мирови 245*а* и др.[1] Loc. sg.: домъ увек чува наставак оу: вь домоу 34*а*, 109*б*, 165*б*, 175*б*, вь домоу 166*а*, вь домꙋ 138*а*, въ дѡмꙋ 32*а*, вь дѡмꙋ 111*б*, вь дѡмоу 74*б*, вь домоу 89*б*, 122*б*, вь домоу 90*б* и др. Али и сем тога налазимо га у облицима: ѻ слєпоу и глꙋхоу 17*а*, вь рєдоу 63*б*, вь рєдоу 117*б*, на рєдоу 14*б* и др.[2] N. pl.: наставак иѥ имају именице, које значе много људи: моужіє 102*а*, моужіє 18*б*, моужіє 201*а*, а нарочито оне од њих, које се свршавају на рь, ль: мыѧріє 34*а*, мыѧріє 144*а*, мыѧріє 63*а*, пастыріє 141*а*, пастыріє 141*а*, рыбаріє 148*б*, дѣлателіє 63*б*, дѣлателіє 63*а*, дѣлателіє 193*б*, тѧжателіє 117*б* и др. Па и у облицима: фарисѧиє 102*б*, іоудеиє 256*б*, ѡбычаиє 18*б*, треба видети исти наставак иѥ, а не покушај, да се обележи јота. Једносложне пак именице тврде промене имају понекад наставак ове: снѡве 54*б*, 91*а*, 195*а*, снове 68*а*, 153*а*, 218*а*. снове 170*а*, снѡве 32*а* и др. (стара *и*-основа), жидове 226*б*, 228*б* и др.[3] G. pl.: именице меке промене имају каткад наставак їи, еи: моужїи 48*а*, мыѧреи 150*а*, једносложне пак именице тврде промене добијају наставак овъ: снѡвь 54*б*, домовь 112*б*, (старе *и*-основе), грѣхѡвь 87*а*, грѣховь 76*а*, грѣховь 143*б*, дхѡвь 170*а*, жидовь 245*б* и др.[4] Instr. pl. Наставак ами налазимо у облику ѡроужіами 125*а*, наставак ьми у речима: знаменьми 131*а*, писанміи 18*б*. Из овог се види, да је *о*-деклинација подлегла јакоме утицају деклинације основа на *і* и на *и*.

Деклинација *і*-основа. N. pl. на иѥ: людіє 193*а*, людіє 49*а*, людіє 192*б*, голꙋбіє 36*б*, голꙋбіѧ 19*а* и др. G. pl. има еи, їи и и: ѿ двереи 82*б*, ѿ дверей 129*б*, господеи 50*а*, дѣтеи 48*а*, дѣтѧи 104*а* и др., али людіи 155*а*, костіи 67*б* и др., чак дѣти 50*б* и др.

Деклинација основа на сугласник. G. sg. понекад има наставак и: имѣни моєго ради 58*б*, ако то није прелаз неакцентованог є у и, понекад има наставак а: ѻ испрошени тѣлеса гнѧ 84*б*. Па и врѣмене 75*а*

[1] Свакако овде игра улогу и акценат; између наведених речи има више једносложних са силазним акцентом на основи: исп. сх. дȕх, дȕх, мȕж, мȕжа, бȍг, бȍга, слов. mîr, mîra.

[2] И овде акценат игра улогу: исп. сх. слêп, глȕв, рêд, рêда.

[3] Исп. и овде: сх. сȉн, сȉна, жȉд, жȉда.

[4] Сȉн, дȍм, жȉд спадају у основе са силазним акцентом, али грêх, грéха има акценат на крају.

има не поправљено из на. а написао је преписивач свакако по своме изговору, па га затим поправио према своме оригиналу на архаичније є. D. sg. покаткад добија наставак еви: дн҃еви 30*а*, каменеви 145*б*. Loc. sg. има само наставак и: о҃ сѣмени, ѡ҃ имѧни 110*а*, на дльзѣ врѣмени 187*б*, на камени 31*б*, 63*б*, на камены 52*а*, на каменѝ 31*б*, на камени 120*а*, на каменѝ 195*б*, вь о҃чесѝ 153*б*, въ о҃чесї 153*б*, вь о҃чеси 153*б*, ѡ҃ словесы 56*а*, о҃ словеси 138*а*, ѡ҃ словесѝ 72*б*, на нбсы 58*а*, о҃ жрѣвѣтїи 84*б*, о҃ жрѣвети 132*б*, на жрѣвети 243*а*. Исто важи и за основе на ū: вь цр҃квѝ 192*б*, 238*а* и др. N. pl. дьнь има дн҃ыє 69*б*, у loc. du. по двою дн҃оу 122*б* и по двою же дн҃ю 220*а*.

Придевна деклинација. N.-Ac.-V. sg. m. Доста су чести облици са стезањем наставка ыи и ии: ст҃ы 42*а*, 147*б*, вѣчны 188*б*, соу҃вотны 177*а*, о҃сьлскы 185*а*, лоукавы 42*а*, 191*а*, блгы 42*а*, члчьскы 52*б*, нарицаємы 190*а*, ꙗды (2) 39*а*, высѣавѝ 45*б*, высѣавї 45*б*, прьвы 194*б*, вторѝ 191*а*, дрꙋгы 37*а*, трети 52*а*, шесты 59*а* и др. Изгледа, да то није само графичка појава. G. sg. m. n., D. sg. m. n. имају готово без изузетка већ нове наставке аго и омоу. Примери нису потребни. О наставцима аго, оумоу говорио сам на другоме месту. D.-Loc. sg. f. осим обичног наставка ѣи има каткад и наставак ои: Dat. великои 83*б*, Loc. вь кана галилеискои 214*б*; Loc. добрѣи 44*б*, има ѣ поправљено из о. Свакако баш тај облик на ои припада говору преписивача. G.-Loc. du. каткад има наставак ою: о҃бѣшеною злодѣю 204*а*, ѡ бѣсною 33*б*, dat.-du. има ѣма: і҃свѣма 50*а*. Дакле утицај заменичне деклинације је доста јасан. Доста су чести и облици просте форме: Instr. sg. добромь 158*б*, блгомь 158*б*, Instr. du. оу҃мывенама (2) 102*б*, оу҃мывенама 49*б*, D. pl. гробомь поваплѥнѡ҃ 67*б*, дверемь затворено́мъ 262*б*, дверемъ затворено́мь 263*а*, събранномь фарисеѡмь 66*а*, събраном же 79*б*, галилеискамъ 100*а*, пристрашнамь 205*а*, Instr. pl. мнѡгами 95*б*, Loc. pl. о҃вчахь 31*а*, бѣлахь 261*б*.

Заменичка деклинација. Заменица сь у N. sg. f. и N.-Ac. pl. n. има два облика — сїи и сїа: чаша сїи 76*б*, вдовица сїи 195*б*, словеса сїи 205*б*, прѣмꙋдрость сыи 46*б*, сїи дивна 63*б* и др., али сїа чаша 76*б*, гыбель сїа 74*б*, словеса сїа 74*а* и др. Заменице кыи и нѣкыи прошириле су употребу основе *кој*. Не налазимо само у Ac. sg. f. облике на ою: нѣкою вьсь 186*а*, нѣкою вдовицꙋ 195*б* али и у Dat. pl. имамо коимь 14*б*, нѣкоимь 187*б*, нѣкоимь 195*б*, нѣкоимь 195*б*. Од чьто нема само G. sg. чесо 121*а*, 155*б*, 157*а*, али и D. sg. чесѡмоу 247*а*, чесѡмоу 95*б*.

Бројеви. Треба забележити форму четворо у сложеницама: четвороличнѣ 85*б*, четворо́ѡбразно 85*б*, Loc. du. двѣю: о҃ двѣю слѣпцоу 17*а* и о҃ двѣю рыбꙋ 84*а*, где је слово ѣ поправио преписивач по своме изговору из правилнијега о, које је нашао у своме оригиналу, и облике:

ѻ пе́тый хлѣбѣ 17*б*, ѻ́ петы хлѣбѣ 84*а*, ѻ пе́ти хлѣбѣ 131*б*, 208*а*, ѻ се́дмыхь хлѣбѣхь 84*а*, ѻ́ седмы́хь хлѣбѣхь 17*б*, ѻ десе́тыи дѣвахь 18*а*, полѣ (=послѣ) тѣхь де́сети 131*а*, ѿ деве́ть десетый и́ де́веты не заблоу́жьши 55*б*,

Глагол. 3 sg. и 3 pl. praes. каткад немају ть: мо́же 104*а*, 215*а*, 248*б*, прїиде 107*б*, ѿбрѣще 122*б*, приѿбрѣща 107*а*, трѣбоу́ю 181*а*.

У речнику занимљиви су облици: вино́градь мою 59*а* уз обичан вино́градь мой 59*а*, ха́лоу́гы 180*а*, вита́лница 123*б*, ꙗго́дичи́нꙋ 190*а*, ꙗго́дичнѣ 185*б*, малы́ (=мало) 175*б*, соу́дꙋ и́ соу 250*а*, ѿвьсоу́дꙋ 89*б*, скрозе́ 40*а*, скро́зѣ 42*б*, 112*б*, 116*а*, 157*б*, скро́зѣ 91*а/б*, уз ретко скво́зѣ 109*б*.[1]

Синтакса. Најглавнија је појава у синтакси бркање падежа: по же́сторьдїю ва́шамь 111*а*, пе́ть тысоу́ща́мь 51*б*, че́тиры моу́жьска́ поль 209*б*, вь ѿкры́стный весїи 101*а*, Dat. pl. не мо́гоу́щимы, на нове мѣць 17*б* уз на но́ве мѣце 131*б*, та́ соу́ть свѣ́тельствꙋю́ще ѿ мнѣ 223*а*, где је слово є чак поправљено из етимолошког а, сестрь, и ѿца и́ мтрѣ, и че́дь 112*б*. Имамо и нарочиту употребу генитива место акузатива: ѿбли́чить ми́ра 252*а*, побѣдихь ми́ра 253*б*.

Али најзанимљивија је у овом споменику његова акцентуација. Преписивач познавао је више знакова, које је ставио над словима изнад реда, а то су „титла“, „пајерак“, *oxytonon* ´, *barytonon* `, *spiritus lenis* ᾽, *spiritus asper* ῾, дуга ͂, знак ̀. Уз *spiritus lenis* вежу се *oxytonon* ´, *barytonon* ̀, па *spiritus asper* ῾. Сви ови знакови не служе за означавање акцента. Титло стави се тамо, где има изостављених слова. Пајерак стоји над сугласником, иза кога је испао ъ или ь. *Spiritus lenis* и његове комбинације ̀, ´, ῾ стоје готово изнад сваког самогласника којим почиње реч или слог. Исти се знакови а такође и ᾽, ̀, ´, ῾ ређе стављају изнад неких слова: оу — ꙗдоу́ща 90*б*, мѣроу́ 95*а*; ѡ — мнѡга́ми 95*б*; ꙗ — и́зго́нꙗхоу 99*б*; ы — мы́слы́ши 107*а*; ѥ — ко́раблѥ́мь 101*а*, бли́жнѥ̀ѥ 89*а*, ређе над другим словима: а — ко́раблꙗ 96*а*; е — блю́дѣтѧ 95*а*, ме́нѧ 96*б*, не́чи́стїи 96*б*; ꙋ — вьливахꙋ сѧ 96*а*; и — ни́ко́ли 90*б*; о — гро́мѡ́ва 92*б*; ѧ — зева́деѡ́ва 92*б*. Знак ̀ врло често стоји на самогласнику, којим се завршава реч: вѣры́ 185*а*, вь вѣкы́ 28*б*, ненави́димы 37*а*, ѿ ма́монь 183*б*, неправды́ 183*б*, вьзле́жей (2) 199*а*, слоу́жей (3) 199*а*, вѣрный 183*б*, се́й 185*б*, на ка́мени 195*б*, бгови́ 195*б*, се́дмїщи 185*а*, сра́млꙗе́ си 187*а*; е́ди́ного 29*б*, пꙋсто́ 47*б*, дроу́гаго 193*а/б*, бо́гатаго 184*б*, крѣ́пкаго 41*б*; оубо́гоу 195*б*, по пенезоу 59*б*; ѿбли́захоу 184*б*; поущѐною 184*а*, ли́хвою 191*а*, є́чїю 188*а*, коуплю (2) 109*б*, оучи́телю 58*а*, 194*а*, ѿчю 63*а*; мѡ́ре 185*б*, хо́тѣвшеѥ 191*а*, ви́дите 195*б*; видѣ́ще 197*а*; вьмѣ́тающеѥ 195*б*, ро́дителѥ 189*а*, рѡ́дителѥ 37*а*, дѣ́лателѥ 59*а*; же́тва 70*б*, блоу́дьства 49*б*, мнѡга́ 58*а*; ка́плꙗ 200*а*, вѡ́лꙗ 28*б*, вьса́к бѡ 30*б*, сло́вѡ 32*а*, начелѡ 69*а*;

[1] И ту је в исправљено доцније на р.

жрьтвѣ 34*а*; хлѣбь 47*б*, вьсь 186*а*, манась (2) 190*б*. Треба додати, да сви ови знакови више пута стоје на месту, где бисмо очекивали акценат, као и у новим штампаним црквеним књигама, али пошто се обично употребљавају за друге циљеве, никад не можемо да будемо поуздани, да ли заиста у том или другом случају означавају акценат. Знакови ˜, ´, и ` у осталим приликама, изгледа, имају значај акцената.

Знак ˜ обично стоји на једносложним речима и на речима, које су постале једносложне због испадања ъ или ь, и то: 1) на краткоме самогласнику, којим се та реч завршава, и онда одговара Вуковоме оштроме акценту ˜, ако се тај облик сачувао у данашњем српском језику: бӧ 40*б*, 65*б*, бѡ̈ 30*б*, 37*б*, 52*б*, 62*б*, злӧ 31*а*, (2), 42*а*, 80*а*, 153*б*, 203*а*, злѣ̈ 31*а*, 42*а*, 153*б*, ктӧ 30*б*, 41*б*, 52*б* 71*а*, нѣ̈ 54*б*, 57*б*, 85*а*, 109*а*, сѣ̈ 33*б*, 38*б*, 41*а*, 170*б*, 204*а*, сѫ̈ (= сь) 33*а*, сё 30*б*, 31*б*, 32*а*, 33*а* (2), 33*б* (4), 34*а*, 34*б* (2), 35*а*, 36*б*, 38*б* (2), тѣ̈ 32*б* (2), 36*б*, 37*а*, 47*а*, 54*б*, 71*а*, тӧ 29*б*, 34*б*, тѡ̈ 46*а*, чтӧ 29*б* (2), 33*б*, 52*б*, 58*а*, 128*а* и др.; 2) на самогласнику, који се још у прасловенско доба скратио, по закону Шахматова, у отвореном слогу на крају речи, и онда опет одговара Вуковоме акценту ˜, ако се тај облик и данас чува у српскоме језику: гдѣ̈ 32*б*, здѣ̈ 42*б*, 52*б*, 53*а* (2), 200*а* здѣ̈ 68*б*, 69*б* (2), злѣ̈ 89*а*, злѣ̈ 49*б*, 256*б*, ѡ̂ злѣ̈ 256*б*, мнѣ̈ 31*а*, злѝ 42*а*, злӓ 104*а*, 216*б*, можда злӓӓ N.-Ac. pl. n. 49. *б*, 184*б*, 222*б* и злӓӓа 216*б*, ако значе зла, тӓ 44*б*, 138*а*, вь тӹ дни 69*б*, сӹ (= показна заменица си) 31*б*, 45*б*, вѣсть сыӥ (= си) 35*а*, тѫ̈ 98*а*, за сё 54*б*, тӹ (= ти, Dat. sg. од ты) 55*б*, зроӱ 106*б*, чтӥ 30*б*, 37*б*, члѝ 40*а*, 57*а*, 61*б*, 63*б* и др.; 3) на самогласнику у отвореном слогу на крају речи, где код Вука налазимо снажан акценат ˆ: мӹ (сх. мȋ) 58*б*, тӹ (сх. тȋ) 28*б*, 29*а*, 38*б*, 75*б*, 87*б*, 138*а*, 140*а*, вӹ (сх. вȋ) 33*б*, 41*б*, 47*б*, 63*а*, 251*а*, трӥ 139*а*, трӹ (сх. трȋ) 210*а*, тоӱ (сх. ту̂) 47*а* и др. У тим облицима знак ˜ стоји готово редовно. С тога је мало вероватно да је то само графичка мода.

Понекад тај знак стоји под истим условима и на речима од више слогова, и то: 1) на отвореном крајњем слогу, који је од прасловенског доба био кратак и носио на себи акценат: никтӧ 29*б*, почтӧ 43*б*, оубѡ̈ 45*б*, 2) на отвореном крајњем слогу, који се скратио у прасловенско доба, а носио је на себи акценат: е̂двӓ 85*а*, е̂сӹ 78*б*, и̂дӹ 2. sg. imperat. 32*а*, инӹ 64*а*, ѡ̂вӹ 235*а*, поздѣ̈ 129*а*, поздѣ̈ 82*а*, оузроӱ 253*а*. Изгледа, да и ту тај знак има везу са акцентом, и ако његова употреба у таквоме положају није доследна.

По свој прилици тај знак у свим овим случајевима означава кратки силазни акценат, који се чуо у говору преписивача.

Код бројева дъва и дъвоѥ тај знак ˜ можда и није везан с акцентом, него са значењем броја. Две цртице над овим бројевима налазимо чак у средњовековним јужноруским повељама и актима, који иначе никад не обележавају акцента. Наш споменик редовно пише: двӓ (сх. два̑) 33*а*, 35*а*, 38*б*, 56*а*, 200*а*, 203*б*, двѣ̈ (сх. две̑) 37*а*, 47*б*, 62*б*, 71*а*, 101*а*, 101*б*, двѣмӓ (сх. двѐма) 29*б*, 130*б*, 134*а*, 183*б*, 224*а*, двѣмӓ 101*а*, 214*а*, двою̈ 36*а*, двою̈ 122*б*, 220*а*,

двоїю 123 *а*, двѣю (сх. двéју) 17 *а*, 84 *а*, на двое (сх. двоје) 81 *б*, на двое 204 *а*, на двоіе 129 *а* и др., такође двѣстѣ 264 *а*, двѣсты 96 *б* (исп. сх. двѐста). Покаткад се исти знак због истих разлога пише и изнад заменице оба: ѡбѣ 47 *б*, обоїю 198 *а*. Али место, где тај знак стоји, даје утисак, да је он и ту везан са акцентом.

Обично се знак ˋ ставља над заменицом сь: сего 29 *б*, 41 *б*, 68 *а*, *G. sg. f.* сеіе 218 *б*, *Dat. sg. f.* сеи 62 *а*, сеи 185 *б* сымй 18 *б*,[1] и др., над адвербом, тькмо 32 *а*, 147 *а* (2), 248 *а*, тькмо 54 *а*, тькмо 38 *а*, тьчїю 20 *а*, над глаголом зьрѣти и његовим сложеницама: Praes. зрїши 64 *б*, оузрїши 79 *а*, оузрїте 69 *б*, оузрїте 78 *а*, 186 *б*, Imperat. зрїте 69 *а*, възрїте 29 *б*, прѣзрїте 55 *а*, Imperf. зрѧашѧ 120 *а*, Aor. прозрѣ 235 *а*, оузрѣ 88 *а*, оузрѣ 78 *б*, 182 *а*, оузрѣше 224 *б*, Part. зрѣще 129 *а*, 204 *б*, зрїмемь 208 *б*, възрѣвь 47 *б*, възрѣвь 92 *а*, възрѣв же 58 *б*, такође и ѡстрозрїтелна 86 *а* и др. Изгледа, да и ту знак ˋ у већини случајева има значај акцента.

Али у речима од више слогова знак ˋ најчешће се појављује због графичке аналогије. Кад таква реч има слог, који се подудара са једносложном речи, која тражи знак ˋ, онда и та реч може добити на томе слогу исти знак. То је последица мучног и махиналног преписивања, готово сликања једног слога за другим, без обраћања пажње на целину, које је везано уз начин уставног и полууставног писања. Тако због нь имамо вьнь 46 *а*, због зло — злое 154 *а*, злодѣю 81 *а*, злосвовить (!) 49 *а*, злотворити 151 *б*, због зла — жезла 161 *б*, због злы — злы рабь 71 *а*, злыє 64 *а*, злыхь 63 *б*, због ть — тьй 133 *б*, тать 237 *а*, тьмнїцоу 56 *б*, због ты — тыи 41 *б*, 72 *а*, тый 69 *б*, ѿпоуститы 50 *б*, тысоуще 50 *б*, због тоу — цетоу 194 *а*; због вы — прѣтрьпевы 69 *а*, због двє — двери 28 *б*, због трй — вѣтры 31 *б*, ѡтьры 157 *а*, сестры 180 *а*, съмотрїте 29 *б*, због си — вь весы 102 *а*, сы (= сии) 42 *а*, сыи (Part. praes. од быти) 184 *б*. Ови случајеви су усамљени и немају никаквог одређеног рефлекса у данашњој српској акцентуацији. Понекад акценат, који би они показивали, потпуно је немогућан. Све те околности показују, да ми ту имамо само графичку појаву.

Сем тога тај се знак пише и сасвим случајно у потпуно усамљеним примерима: двéры 72 *а*, дрȣгы 37 *а*, здахоу 186 *б*, кый 18 *а*, кыи 62 *б*, лѣхы 106 *б*, нѣкыи 63 *а*, плѣвелы 48 *б*, хлѣвы 151 *а*, възва 88 *б*, пакы 127 *а* и др.

Други знак за акценат је акут ′. Понекад га замењује знак ˋ, али, како изгледа, без система. Пошто тај знак ˋ служи, како смо видели, и за друге циљеве, у више примера тешко је утврдити, да ли је заиста употребљен за обележавање акцента или због каквог другог узрока. За то речи са тим знаком остављам на страну. За проучавање дакле акцента у нашем споменику поуздане су само речи, где је он обележен знаком акута ′.

У споменику јасно се разликују два акцентска система. Он има пуно речи у којима акценат стоји на месту, где се налазио у прасловенско, дакле и у прасрпско доба. Држим, да су тај систем акцента српски преписивачи

[1] Уп. још сыречь 19 *а*, 209 *б*, сырéчь 20 *а*.

затекли у своме т. зв. средњобугарском оригиналу. Али с друге стране имамо често у истим речима безброј случајева новог акцента, који обично стоји ближе почетку речи за један, каткад за два слога, а понекад се преноси на један слог ближе крају речи, како се то дешава у неким македонским говорима. Ну проучавање те нове акцентуације отежава се тиме, што није поуздано, да ли и тај знак акута ′ увек значи акценат, али означује покаткад само дужину слога. С тога ћу ја само класифицирати речи, обележене тим знаком акута, остављајући стручњацима српске и српскомакедонске акцентологије, да процене вредност тог знака у свакој групи посебице.

Двосложне именице на а обично имају ′ на првоме слогу: бѣда 197 *а*, вь бѣде 159 *а*, ви́на 57 *б*, по вы́не 57 *а*, ви́ноу 80 *б*, влѣ́нами 33 *а*, во́ды G. sg. 38 *а*, во̀дою̀ 144 *а*, вь во́дѣ 87 *б*, 184 *б*, во́дамъ 84 *а*, во́да̑мь 48 *а*, гла́вы G. sg. 37 *б*, 80 *б*, 156 *б*, гла́ви G. sg. 32 *а*, гла́воу 29 *а*, гла́воу̑ 47 *а*, гла́вꙋ 63 *б*, 74 *б*, по гла́вѣ 80 *б*, гла́вами 84 *а*, 128 *б*, го́ра 143 *б*, сь го́ры 31 *б*, го́рѣ D. sg. 54 *а*, 62 *а*, къ го́ре 61 *а*, на го́рꙋ 50 *а*, 83 *а*, на го́рѣ 68 *б*, на го́ры 69 *б*, вь го́рахь 96 *б*, на го́рахь 55 *б*, гоу́бꙋ 81 *б*, 128 *б*, ди́ра 34 *б*, 91 *а*, же́на 45 *а*, 137 *а*, 137 *б*, 157 *а*, же́ноу 112 *б*, 231 *а* (2) же́но 200 *а*, же́но̑ 262 *а*, же́ною̀ 140 *б*, о̑ же́нѣ 84 *б*, 144 *б*, зы́ма 51 *а*, 238 *а*, зы̀ма 256 *б*, зи́ме Loc. sg. 121 *б*, зло́ба (сх. зло̀ба) 30 *а*, ли́хвою̀ 191 *а*, лѡ́за (2) 250 *а*, на лѡ́зѣ 250 *а*, лоу́ка (лично име) 208 *б*, лоу́кы 207 *б*, лоу́на 121 *б*, 134 *б* лѣ́жꙋ 233 *б*, млѣ́ва 80 *а*, 122 *б*, млѣ́воу 98 *а*, мѫ́зоу 59 *б*, но́га 55 *а*, но́зѣ Ac. du. 55 *а*, 56 *б*, 64 *а*, 156 *б*, но́гама Dat. du. 66 *а*, но́гами 30 *б*, 99 *б*, ра́ба 138 *а*, ра́бы G. sg. 138 *б*, ѿ роу́кы 239 *а*, роу́цѣ D. sg. 32 *а*, роу́кꙋ Ac. sg. 34 *б*, роу́коу Ac. sg. 35 *а*, роу́кꙋ̀ Ac. sg. 40 *б*, роу́цѣ Ac. du. 57 *б*, 64 *б*, 80 *а*, на роу́кꙋ Loc. du. 149 *а*, роу́кама Instr. du. 49 *б*, рѣ́ка 154 *а*, при свѣ̑щи 125 *б*, слоу́га 60 *б*, 110 *а*, слоу́зѣ D. sg. 146 *б*, слоу́га̑мь 64 *б*, слоу́га̑ми 77 *б*, слѣ́зами 109 *а*, 156 *б*, стра́на 87 *а*, стра́нѣ D. sg. 85 *а*, стра́нꙋ 143 *б*, стра́ноу 33 *а*, 96 *а*, стра́нѣ Loc. sg. 139 *б*, вь стра́на̑ 196 *б*, стѣ́зе Ac. pl. 87 *а*, стѣ́зѣ Ac. pl. 143 *б*, тра́ва 44 *б*, тра́воу 174 *а*, на тра́вѣ 47 *б*, тоу́га 197 *а*, тѣ́ма 128 *б*, 204 *а*, 224 *б*, тѣ́мꙋ 32 *а*, 64 *б*, тѣ́моу̑ 73 *а*, тѣ́мѣ Loc. sg. 172 *б*, 211 *а*, хва́ла (3) 153 *а*, хва́лꙋ 50 *б*, хва́лоу 62 *а*, 75 *б*, хоу́ла 104 *а*, хоу́лꙋ (2) 78 *а*, цѣ́на 79 *а*, чрѣ́дый G. sg. 136 *б*, Ѳѡ́ма 263 *а*, Ѳѡ́мѣ 263 *а* и др.

Именице на а од више слогова обично имају знак ′ за један слог ближе почетку речи од старог акцента: вѐригами 96 *а*, вьдо́вици D. sg. 147 *а*, вьдо́вицѥ N. pl. 147 *а*, вьдо́виць 66 *б*, вдо́виць 119 *б*, вьто́рицею̀ 76 *б*, го́дина 47 *б*, грѣ́дина̀ 104 *а*, дроу́жинѣ 142 *б*, дрѣ́жавоу̑ 133 *б*, дѣ́шицоу (сх. да̀шчица) 139 *б*, зла́тицꙋ (сх. зла̀тица) 65 *а*, ко́чинꙋ 77 *б*, о̑ ко́нчинѣ 84 *б*, кра́молꙋ 202 *б*, 203 *а*, ѿ коу́пины 153 *б*, коу́пинѣ 118 *б*, 195 *а*, по ла́нитама 258 *а*, ла́нитамь 126 *б*, ло́витвꙋ 148 *б*, мо́литвы Ac. pl. 150 *б*, пе́шероу 192 *б*, пше́нице G. sg. 44 *б*, пше́ницꙋ 45 *а*, п̀ше́ницꙋ 95 *б*, сата́на 52 *а*, смо́ковница 62 *а*, смо́ковни̑ца 62 *а*, смо́ковницоу̑ 62 *а*, сто́рицѧ̑ 112 *б*, соу́вотоу̀ 69 *б*, вь соу́боты 40 *б*, соудїа 187 *а*, о̑ соудїи 132 *а*, (исп. сх. су̀дија, и ако у врус.

судья), тегѡтоу 59б, трѣтицею 76б, вь тьмници 74б, вь тьмници 144б, хламидою 80а и др. Неке од њих имају знак ' за два слога испред старог акцента: глѣбыни G. sg. 43б, 94а, (исп. сх. дубина, врус. глубина, мрус. глибина), нечистоти G. sg. 67б, (исп. сх. нечистота, врус. нечистота), плащаницоу 125б, плащаницоу 129б, плащаницꙋ 125б, плащаницею 82а, 129б, 204б, (исп. врус. плащаница), поуштеницею 57б, (исп. сх. пуштеница), тишина 33а, 96а, тишина 159а, (исп. сх. тишина, врус. тишина).

Наставци ама, амъ, ами, ахъ доста често имају изнад а знак ', чак и у случајевима, кад би му било тешко придавати значај акцента: нога́ма 50а, 148б, роука́ма 98б; два́мь 71б, по вода́мъ 48а, жена́мь 82б, птица́мь 95б, тысоуща́мь 51б, тысꙋща́мь 51б; вльна́ми 48б, жена́ми 38б, мнѡга́ми 95б, притча́ми 95б, оустна́ми 49а; вера́хь 119б, жена́хь 132б, 138а, книга́хь 118б, овца́хь 237б, притча́хь 17а, 93а, 94а, 132а, притча́хь 45б (само једном прити́ча 253а) и др. Примере за ꙗма, ꙗмъ, ꙗми, ꙗхъ не наводим пошто ꙗ обично у свакоме положају има над собом некакав знак због графичке моде.

Именице са наставком ница више пута имају ' на слогу ни, чак и тамо, где то не бисмо очекивали: го́стинѝ ни́цꙋ 168а (исп. сх. го̀стиница, врус. гости́ница), житни́цоу 144б, житни́це 174а (исп. сх жи̏тница, врус. жи́тница), пїани́цами 71б (исп. сх. пи̏јаница, врус. пья́ница), ѿ смо́ковни́це 122а (исп. врус. смоко́вница) и др.

Реч истина има увек ' на слогу ти: и̑сти́на 233а, 239б, и́сты́на 211б, и̑сти́ны 19б, и̑сти́нѣ 19б, исти́нѣ 233б, и̑сти́нꙋ 216б, и̑сти́ноу (2) 233б, вь и̑сти́нꙋ 213б, вь и̑сти́ноу 78б, вь и̑сти́ноу 119а, 224б и др. Сад имамо сх. и̏стина, слов. îstina, буг. и́стина, врус. и́стина, мрус. и́стина. Ипак како изгледа, прасловенски акценат морао би да буде на ти, пошто је корен у редуцираном степену (и из *jь*) морао да преда акценат дугоме *ī* наставка. Реч юноша има знак ' увек на о: жно́ша 125б, ю̑нѡ́ша 58а, жно́шѫ 130а, ю̑но́ше 155а, једном и ю̑ноша́ 58а, међутим сад имамо врус. ю́ноша, буг. ю́ноша, али сх. ју̏нош, сл. júnoš. Облик ѻ̑ прорчи́ци 131а косио би се са сх. про́рочица, врус. проро́чица.

Ипак има речи, које увек чувају знак ' на месту старог акцента: бесѣда 78б, 126б, бесѣдꙋ 220а, уз бѣсѣды 233б, вь оутро́бꙋ 215б, въ оутро́бѣ 141б, оутро́бы 203а, вь оутро́бѣ 138б, 196б, уз оутробы 138б (исп. сх. у̏троба, али врус. утро́ба), лопа́та 144б уз лѡпа́та 23б.

Именице на и имају засебан облик само у номинативу једнине. Налазимо ра́быни 126б и мльнїи 82б (исп. врус. књижевно мо́лнія, брус. мо́лония уз врус. дијал. молонья́, сх. му̏ња).

Именице мушког рода на ъ и ь и средњег рода на о и е врло често имају знак ' за један слог ближе к почетку речи, но стари акценат: вла́сы Instr. pl. 87б, 156б, о̑ вльсвѣ 17а, вра́гы 66а, врьтопь 61б, 116а, гла́-

голꙋ 142*а*, го́стиннико́у 168*а*, гро́бы 68*а*, 81*б*, гро́бѣхь 96*а*, 96*б*, грѣ́ха 251*а*, ѿ грѣ́сѣ 233*б*, грѣ́хы 34*а*, ѿ грѣ́сѣхь 86*а*, дво́ра 77*б*, дво́рѣ 78*а*, вь до́моу 34*а*, 47*а*, вь дѡ́мꙋ 32*а*, вь дѡ́моу 74*б*, же́ный 34*б*, 72*а*, жѧ́ны 91*а*, жени́хꙋ (2) 71*б*, жи́воть 217*б*, живо́та 217*б*, 226*б*, жи́во́тѣ 184*б*, за́коноу 67*б*, за́коноу 134*а*, за́коноу 141*б*, за́конꙋ 257*а*, за́конꙋ 258*б*, вь за́конѣхь 251*б*, за́конныкь 132*а*, кле́врѣти 56*б*, ко́вчегь 186*б*, мѣ́хы 91*а*, 150*б* 151*а*, на́родь 92*а*, пло́да 31*а*, 42*а*, 44*б*, пло́ди Ac. pl. 31*а*, пло́ды 31*а*, 63*а*, 63*б* (2), пло́дѡ 63*а*, по́топь 186*б*, прѣ́дѣлы 50*б*, прѣ́столь 138*а*, прѣ́столꙋ Loc. du. 58*б*, пры́ста 262*б*, пры́стом 66*а*, ра́ба 56*б*, 71*б*, 193*а*, 193*б*, ра́боу 32*а*, 37*а*, ра́бомь D. pl. 182*а*, ра́бы Ac. pl. 63*а*, 72*а*, съ ра́бы 56*а*, са́погь 36*а*, ско́ти 218*а*, ѻ стлѣ́пѣ 132*а*, соу́да 68*а* и др.; бли́зньць 262*б*, вра́ча 90*б*, 150*б*, вра́чемь 35*б*, 160*б*, вра́чемъ 36*а*, вра́чеѣ 35*б*, вра́чевь 97*б*, зло́дѣй 257*а*, зло́дѣа (2) 203*б*, зло́дѣю G. du. 204*а*, ключе 52*а*, ко́нца 37*а*, ко́нца 69*а*, ѿ ко́ньць 70*б*, до ко́нць 70*б*, кѡ́рабль 48*а*, коу́пцѣмь 191*а*, лѣ́стьць 82*а*, мла́де́нце 188*а*, мѧтѧ́жи 120*б*, но́жемь 77*а*, но́жемь 200*б*, два́ но́жа 200*а*, птенца Ac. du. 141*б*, ѿ ро́жьць 181*б*, ско́пци 57*б*, ѻ слѣ́пци 84*б*, слѣ́пца N. du. (2) 35*а*, слѣ́пьць N. sg. 189*б*, сѣ́сцїи N. pl. 203*а* и др.; бо́гатьство́ (2) 112*а*, бо́гатьства 44*б*, ви́но (3) 91*а*, вы́но 34*б*, ви́нѡ 34*б*, ви́на G. sg. 34*б*, 91*а*, вла́дичьства́ 143*а*, вра́та (2) 30*б*, 52*а*, 78*б*, дѣ́ла N.-Ac. pl. 38*а*, 66*б*, 216*б*, 222*а*, 223*б* (2), али и дѣла́ 216*б*, 225*а*, за́челѡ 87*а*, зры́но 54*а*, зры́ноу 45*а*, ко́лѣна N. pl. 70*а*, на ко́лѣноу 80*б*, на ко́лѣноу 89*а*, по кры́лѣ 68*б*, лоу́кавьство 64*б*, лѣ́та Ac. pl. (2) 221*а*, по лѣ́тѣхь 265*б*, мѣ́ста Ac. pl. 42*б*, по мѣ́ста 69*а*, 120*б*, али и по мѣ́ста́ 196*а*, на́чело́ 131*а*, ѿ на́чела 57*б*, вь на́челѣ 85*б*, 86*а*, се́ло 45*б*, се́ло (3) 89*а*, на се́лѣ 69*б*, 71*а*, 79*а*, 174*а*, со́лило 75*б*, сре́бро 72*б*, 73*а* 190*б*, сре́бра 36*а*, 191*а*, то́чило 117*а*, то́чилѡ 63*а* и др.; беза́конїе 45*б*, беза́конїє 31*б*, ли́це 29*а*, 51*а*, 53*а*, 78*а*, ли́цꙋ 201*а*, ли́цемь 38*б*, 142*а* (Ac. pl. ли́ца 29*а*), наве́черїє 82*а*, про́петїе 60*а*, про́петїє 74*б*, про́петїє 80*б*, и др. Нарочито је правилна ова појава у речима са наставком ениѥ: въскрѣ́шенїє 65*а*, 65*б*, вьсе́съже́ненїи 119*б*, го́нѥнїю 44*б*, запоу́стенїа 69*б*, зна́менїе 42*а*, 51*а*, зна́менїє 42*а*, 68*б*, 70*а*, зна́менїа 70*а*, ка́менїемь 63*а*, ка́менїємь 68*б*, кры́шенїє 193*а*, кры́шенїємь 60*а*, ли́шенїа 195*б*, ѿсоу́женїе 195*б*, ѿчи́щенїа 141*б*, погре́бенїє 75*а*, покло́нѥнїє 80*а*, поми́шлѥнїа 33*б*, поно́шенїе 137*б*, поро́жениа 68*а*, 143*б*, прило́женїа 91*а*, приста́влѥнїа 34*б*, про́шенїа 28*б*, прѣло́женїа 91*б*, прѣѿбра́женїю 53*а*, сло́женїа 45*б*, смѣ́ренїє 138*б*, стро́ѥнїа 183*а*, съгрѣ́шенїа 29*а*, съгрѣ́шенїи 29*а* и др.

Понекад знак ' прелази и на трећи слог испред старог акцента: го́споди́нь 63*б*, 175*а*, 193*б*, го́споди́нь 175*а*, го́сподинь 71*а*, 72*б*, 175*а*, дльжника 157*а*, дльжникѡ 28*б*, же́ниха 214*б* (исп. врус. жениха́, али сх.

жёника), жи́вота 226*б*, 227*б*, жи́вотѣ 225*а*, жи́довинь 257*б*, са́погоу G. du. 144*б*, са́погы 182*а*, оуче́никомь 34*а*, оуче́никы 34*а*, оу́че́никы 48*а*, и др.; ко́рабли̑ 148*б*, вь ко́рабли̑ 88*а*, ко́рабли̑ 96*а*, ко́рабли̑ 148*б*, ѿ ко́раблю̀ 148*б*, фа́рисе́ѡмь 178*б*, мрь̀тьвце 33*а* и др.; ло́жесна 141*б*, ро́жьства́ 140*а*, ро́жьствѣ 137*а* и др.; до́стоанїє 193*б*, жи́тїє 195*б*, житїи Loc. sg. 183*б*, за́пꙋстѣнїа̀ 121*а*, ко́пїємь 260*б*, про́каженїа̀ 149*а*, цѣ́лованїє 138*а*, 138*б*, цѣ́лованїа 195*б* и др.

Наставци омь, ома, омъ, ређе емь, ема, емъ често имају изнад о и е знак ', чак и кад се над њима не може очекивати знак акцента: Instr. sg. а̑враа̑мѡ́мь 32*а*, вѣсо́мь 159*б*, вѣтро́мь 155*б*, гл҃сѡ́мь 81*б*, 96*б*, гла́сѡмь 186*а*, дарѡ́мь 67*а*, дх҃о́мь 105*б*, 140*а*, 141*б*, 144*б*, дх҃ѡ́мь (2) 219*а*, і҃а̑кѡ́мь 32*а*, і҃са́кѡмъ 32*а*, сь мирѡ́мь 157*б*, посто́мь 109*б*, 142*б*, прьсто́мь 231*а*, соу̑дѡ́мь 95*а*, пр҃ркѡ́мь 45*б*, страхѡ́мь 96*а*, стра̑хѡ́мь 160*а*, съсоу̑до́мь 158*б*, ꙋмо́мь 133*б*; мꙋрѡ́мь 157*а*, 239*б*, число́мь 224*а* и др.; моу̑же́мь 142*б*, ѿлтаре́мь 67*а* и др.; Dat. du. беза́коно̑нико́ма 128*а*/*б*, гно́ма 29*б*, оу̑ченико́ма 155*б*, оу̑ченико́ма 75*б* и др.; ко́лѣнѡма і҃и̑лѣвѡма 58*б*, і҃со́во́ма 148*б*, сто́ма 101*а*, 224*б* и др.; Dat. pl. а̑гг҃ло́мь 146*а*, а̑гг҃ло́мь 74*а*, а̑гг҃лѡ́мъ 167*а*, вои̑но́мь 83*а*, врато́мь 155*а*, вѣтро́мь 159*а*, грѣхо́мь 207*б*, грѣшнико́мь 153*а*, дх҃о́мь 147*б*, е̑зыко́мь 116*а*, е̑зыкѡ́мь 197*а*, е̑зыкѡ́мь 41*а*, зоу̑бѡ́мь 32*б*, зоу̑бо́мь 73*а*, зоу̑бо́мь 46*а*, 71*б*, кѡтло́мь 102*б*, многѡмь 77*б*, наро̑дѡ́мь 50*б*, народо́мь 77*б*, ѡтроко́мь 47*а*, причестнико́мь 148*б*, сѡ̑ренико́мь 186*а*, събла́зно́мь 55*а*, 185*а*, трь̀жнико́мь 116*а*, трь̀жникѡ́мь 61*б*, оу̑жасо́мь 98*б*, оу̑че́никѡ́мь 66*а*, 186*б*, оу̑ченикѡ́мь 83*а*, оу̑ченико́мь 58*а*, оу̑че́никѡ́мъ 37*а*, чвано́мь 102*б*, чл҃кѡ́мъ 28*б*, чл҃кѡ́мь 34*а*, чл҃ко́мь 211*а* и др.; дѣ́лателю̀мь 63*а*, дѣла̑телю̀мь 63*б*, дѣлателю̀мь 63*а*, мꙋчителю̀мь 56*б*, мыѧаре́мь 39*а*, и др.; дѣлѡ́мь 204*а*, лѣто́мь 98*б*, чедѡ́мь 50*а*, 104*а* и др.

Исто важи и за наставке ове, ови, овъ: D. sg. миро́ви 249*а*, N. pl. сн҃ѡ́ве 54*б*, 91*а*, 195*а*, сн҃о́ве 68*а*, 153*а*, 218*а*, G. pl. грѣхо́вь 76*а*, грѣхѡ́вь 87*а*, дх҃ѡ́вь 170*а*, жи́до́вь 235*б*, сн҃ѡ́вь 54*б* и др.

Именице на никъ често имају знак ' на ни наставка: бл҃говѣ́стны̑кь 133*б*, бл҃говѣстни́ци 134*а*, вѣдни́комь 110*б*, грѣшни́ци 153*а*, грѣшны̑ки 34*а*, грѣшни́кы̑ 34*а*, грѣшни́комь 125*а*, дльжни́кь 56*а*, е̑зычни́кь 55*б*, е̑зычни́ци 28*б*, за́конни́къ 167*б*, за́коны̑кь 167*б*, за́кони́комь 178*б*, и̑нопле́менни́кь 186*а*, книжни́кь 33*б*, кни̑жни́ци 67*б*, кни̑жни́ци 48*б*, книжни́комь 60*а*, наемни́кь (2) 182*а*, съ наемны̑кы̑ 88*а*, наслѣдни̑кь 63*б*, 117*б*, наста́вни́кь 66*б*, на́ставни́че 148*б*, наставни́ци 66*б*, ѿбьщни́ка 149*а*, пра́ведни́ци 46*а*, пра́ведны̑ци 187*б*, пра́ведни̑ци 73*б*, празни́кь 215*а*, приста́вни́ка 183*а*, ра́зоини̑ка 77*б*, разоины̑ка 81*а*, свѣтилни́ка 181*а*/*б*, свѣтилни́кь 95*а*, свѣтилни́кы 71*б*, на свѣщни́це 95*а*, сꙋпрьни́ка 187*б*,

соу́прьныкомь 182*а*, съвѣтни́кь 129*а*, сьро́дни́цѣ 142*б*, сътни́кь 129*а*, сьтни́кь 32*а*, 204*а*, съ̑тни́къ 32*а*, сьтни́ка 129*б*, сътни́кꙋ 32*а*, ты́соущ-ни́кѡ 100*а*, оу̑чени́ци 47*б*, оу̑чени́ци 48*а*, оучени́ци 40*а*, 53*а*, ѿ оучени́кь 32*б*, оу̑чени́кѡ 48*а*, оучени́комь 50*б* и др.

Реч ѻтрокъ има увек знак ' на слогу ро: ѻ̑тро́къ 32*б*, ѻ̑тро́кь 154*б*, ѿтро́кь (2) 32*а*, ѿтро́кь 41*а*, 54*а*, 142*б*, ѻ̑трѡ́ка 32*б*, ѿтро́ка 139*а*, 139*б*, 164*а*, ѿтро́кы 61*б* уз ѡ́трокомь 47*а*. Такав би акценат био у опреци са врус. о́трокъ, али би се врло добро слагао са осталим сложеницама од истог корена: проро́къ, уро́къ, заро́къ, поро́къ, обро́къ, сх. про́рок, у̏роци, за́рок и др. Испореди и у нашем споменику само ѻ̑бро́кы 144*а*, оу̑ро́кь 175*а*. С тиме се слаже акценат и у облицима: ѻ̑тро́ко́вица 98*б*, ѿтро́ковице 161*а*, ѻ̑тро́кови́це 161*а*, ѻ̑тро́ковици 98*б*, ѻ̑тро́кови́цꙋ 98*б*, ѻ̑тро́че 22*а*, 22*б*, 139*а*, 141*б*, 142*б*, ѻ̑тро́че 140*а*, ѻ̑тро̀че 252*б*, ѿтро́че 98*а*, 110*а*, 140*а*, 141*б*, 142*а*, (2) 164*б*, 188*б* ѿтро́че (2) 22*а*, (2) 22*б*, ѻ̑тро́чете 22*а*, ѡтро́-четѐ 22*б*, ѻ̑тро́четѧ 109*а*, ѻ̑тро́чети 22*а*, ѻ̑тро́чети 141*а*, ѻ̑тро́четь 110*а* уз ѻ̑троче 139*б*, ѻ̑тро́чищь 224*а*, ѿтро́чищемь 156*а* и др. ѻбразъ има ѿбра́зь 118*а*, 131*а*, 132*б*, 194*а*, ѿбра́за 107*а*, ѿбра́зомь 130*б* уз ѿбразь 65*а*, (исп. сх. о̀браз, буг. обра́зъ, али врус. о́бразъ, мрус. о́браз); ѻблакъ има ѿбла́кь (2) 163*б*, 175*б*, ѻ̑бла́кь 53*а*, ѿбла́ка 108*а*, ѿбла́ка 53*а*, сь ѡбла́кы 126*а*, ѿбла́цѣ 70*а*, 78*а*, 122*а*, 197*а* уз ѻ̑блакь 108*а*, ѿбака 163*б* (исп. мрус. оболо́ки „небеска модрина“, али врус. о́блакъ, сх. о̀блак); призракъ има призра́кь 48*а*, 102*а*, (исп. врус. старо и песничко призра́къ уз обично при́зракъ); оцьтъ има ѿцьть 80*б*, 203*б*, 260*а*, ѿцьта 128*б*, ѿцта́ 81*б*, ѿцта́ 260*а*, ѿцта 260*а*, (исп. сх. о̀цат, о̀цта, буг. оце́тъ уз врус. о́цетъ, мрус. о́цет); бисьръ има бисе́рь 46*а* уз бы́серь 30*б*, бы́серїи Ас. pl. 46*а* (исп. сх. би́сер, и ако у буг. би́серъ, у врус. би́серъ, мрус. би́сер); постригъ има постри́гь 107*а*, постри́гоу̑ 107*б* (али исп. врус. по́стригъ), възрастъ има възра́сть 133*б*, вьзра́сть 235*б*, 236*а*, вьзра́стоу̑ 174*а*, вьзра́стомь 190*а*, вьзра́сто̑мь 143*а* (али исп. сх. у̏зраст, врус. во́зрастъ).

Именице на тель имају често ' на е у наставку: свѣте́ль 78*а*, тѧжате́ль 117*а*, оу̑тѣшите́ль 249*а*, оу̑тѣшите́ль 252*а*, оу̑чите́ль 34*а* и др. Реч обычаи има увек ' изнад ы: ѿбы́чаи̑ 111*а*, ѿбы́чаи̑ 258*а*, ѿбы́чаи 261*а*, ѿбы́чаю̀ 142*а*, 199*а* уз ѡбычаи̑ 79*б*, ѿбичаю̀ 136*б*, 146*а*, ѿбычаю̀ 142*б*, као врус. обы́чай, али у опреци са мрус. обича́й, брус. обыча́й, сх. о̀бича̏ј; пастырь има пасты́рь 73*б*, 237*а*, 237*б*, (2), 238*а*, па́сты́рь (2) 237*б*, пасты́ра 35*б*, 101*а*, пасты́рїе 141*а*, па́сты́рїе 141*а*, пасты́ри 140*б*, ѿ па́сты́рь 141*а* уз пастира 76*а*, пастыра 124*а* (исп. сх. па̀стир, пасти́ра, и ако у врус. па́стырь); козьлищь има Ас. pl. козли́ще 73*б*, G. pl. ко́злищь 73*б*, (исп. врус. ко́злище, сх. ко̀злићи код Вука и ко̀злић код Бернекера SEW. 596).

Именице на ище често имају ' изнад и у наставку: на соу̑ди́щи 80*а*, ѿ сьни́щь 251*б*, на сьни́щый 46*б*, седали́ща 61*б*, сѣдали́ща 126*а*, сѣда-

ли́ца 116*а*, вь оу҃зыли́ци 38*а* и др. Свѣдѣтельство има понекад ' изнад тель под утицајем именица на тель: свѣте́льство 69*б*, свѣтѧ́льство 121*а*, али и свѣдѣтельсво̀ 222*б*, па чак и свѣдѣтельство 265*б*. Неке двосложне именице на о са акцентом на првоме слогу ипак имају знак ' на крајњем слогу: и҃го́ 40*а*, і҃го́ 40*а*, масло́ 168*а*, масла́ G. sg. 72*а*, 183*а*, мѣсто́ 259*а*, мѣстѡ́ 82*б*, мѵ҃ро́ 204*б*, мѵ҃рѡ́мь 239*б*, стадѡ́ 174*б*, оу҃тро́ же 62*а*. Изгледа, да је то утицај основа на *es*.

Неке речи увек чувају ' на месту старог акцента: ѿ вьсто́къ 32*а*, ѿ вьсто́кь 70*а*, 178*а*, вьсто́кь 140*а*, вьсто́цѣ 22*а*, завѣ́ть 140*а*, 199*а*, завѣ́та 75*б*, 124*а*, и҃сто́чныкь 218*а*, и҃сто́чникь 218*б*, и҃сто́чникь 97*б*, и҃сто́чницѣ 218*а*, недоугь 35*б*, недоу́га 177*а*, недоу́гомь 121*а*, недоу́гы 148*а*, ѿ недоу́гь 149*а*, 152*а*, ѿ недоу̀гь 155*б*, недоу́гы 161*б* уз недоу҃гь 25*а*, недоу҃гь 35*б*, недоугь 157*б*, недоу҃зѣ 221*б*, недоу҃гы 25*а*, 32*б*, недоу҃гь 92*б*, недоу҃гы́ 89*а*, ѿ недꙋ 131*а*, ѿ недꙋгь 17*а*, ѿвѣ́ть 22*а*, 183*а*, 212*а*, ѿтвѣ́та 258*б*, ѿьвѣ́тѣхь 143*а* уз ѿтвѣтѣхь 194*а*, притво́рь 220*б*, притво́ре 238*а*, съсоу́дь 116*а*, сьсоу́дже 260*а*, сьсоу́ди 46*а*, 187*а*, сьсоу́ды 195*б*, съсоу́ди 41*б*, съсоу́дѣ 71*б* уз съсꙋдо́мь 158*б*, сьсꙋ́ды 93*а*, оу҃броу́сꙋ 165*а*, оу҃броу́сѣ 191*а* уз оу́брꙋсѡ́мь 241*б*, оу҃чи́тель 198*б*, ꙋчи́тель 37*а*, ꙋчи́тель 75*а*, оу҃чи́тель 66*б*, 215*б*, 240*б*, 246*а*, оу҃чи́тѣль 216*а*,оучи́тель 153*б*, оу҃чи́телꙗ̀ 246*а*, оу҃чи́телю̀ 231*а*, оучи́телю̀ 112*а*, оу҃чи́телю 68*а*, оу҃чи́тѣлю̀ 65*б*, 194*б*, ꙋчи́тѣлю 192*а*, ꙋчи́телю 144*а*, оу҃чи́телю̀ 164*а*, 167*б*, 171*б*, 173*а*, 188*б*, 194*а*, 195*а*, 262*а*, оу҃чи́телѧ 120*а*, оу҃чи́тѧлѧ 108*б*, 112*а*, 118*а*, оу҃чи́тѧлѧ 113*а*, оу́чи́тѧлѧ 119*а*, оучи́телѥ́мь 37*а*, оу҃чи́телѥмь 153*б* уз оу҃чите́ль 54*а*, оу́чите́ль 34*а*, ꙋчитѧль 123*б*, оу҃чителꙗ̀ 98*а*, оу҃чителѥ̀ 66*б*, оу҃чителю 32*б*, оу́чителю̀ 213*а*, оу҃чителю̀ 42*а*, 64*б*, 65*б*, оу҃чителю̀ 65*а*, 96*а*, 144*а*, оу҃чи́телю̀ 157*а*, оу́читѧлѧ 110*а*, оу҃читѧлѧ 118*б*, и҃мѣнїѥ 58*а*, и҃ме́нїѥмь 71*а*, и҃менїа̀ 195*б*, и҃мѣнїа̀ 190*а* уз и҃менїѥ 72*а*, и҃мѣнїѥ 183*а*, оу҃ста́ 42*а*, 49*а*, 54*б*, оу҃сты̀ къ ꙋсто́мъ 18*б*, оучѐнїа 51*б*, ѿ оучѐни 65*б* и др. Нарочито је то случај са именицама на ьствиѥ и аниѥ: лоука́вьствїа 104*а*, наслѣ́дьствїѥ 117*б*, невѣ́рьствїѥ 54*а* (уз то и невѣ́рьство 47*а*), пришьствїа 68*б*; вьста́нїѥ 142*а*, даа́нїа 30*б*, ѡ҃дѣа́нїѥ 64*б*, 82*б*, о҃дѣа́нїа 64*б*, писа́нїѥ 239*а*, покаа́нїѥ 34*а*, погреба́нїѥ 79*а*, чак и сѣа́нїа̀ 91*б* и др., али начрьта́нїѥ 85*б*, напи́санїѥ 65*а*, пи́санїѥмь 85*а* и др., прѣ́данїе 48*б*, 49*а*, прѣ́данїѥ 48*б*, и др.

Вредно је навести још ове облике, иако су усамљени: нево́дꙋ 46*а*, ѿстро́вѣ 265*б*, о҃стро́гь 192*а*, вь пепе́ле 39*б*, позо́рь 204*а*, пото́ка 255*а*, разоу́ма 49*б*, G. pl. пенѧ́зь 123*а*, весѐлїѥ 137*а*, видѣ́нїа 53*а*, вьскры́лїа 66*б*, и҃сче́дїа̀ 42*а*, лицемѣ́рїа̀ 67*б*.

Именице на ь, које припадају *i*- деклинацији такође имају знак ' за један слог испред старог акцента: бо́лѣзьнь 35*б*, 239*б*, бо́лѣзнѝ 32*б*, бо́лѣзнѣмь 120*б*, го́сподь 175*а*, 250*б*, 264*а*, ѿ двѐрей 82*б*, ѿ две́рей 129*б*, къ две́ремь

89 *а*, при двéрехь 89 *б*, при двéрѣ 114 *б*, при двéрехь 122 *а*, при двéрѣхь 70 *б*, дѣти G. pl. 50 *б*, дѣтіи 57 *б*, звѣрьми 87 *б*, коупѣль (2) 221 *а*, вь коупѣли 235 *а*, людіи 44 *а* и др., (людемь 140 *б*, 193 *а*, людемь 195 *а*, людемь 82 *б*), людми 194 *а*, (вь людехь 74 *б*), али и людемь 192 *б*, на поути 50 *б*, 94 *б*, 110 *а*, при поути 60 *б*, 62 *а*, по поути 192 *а*, поутемь 63 *а*, сьмрть 121 *а* и др. Али код именица на ость знак' обично стоји на о наставка: моудрость 19 *а*, мѹдрости 19 *а*, (уз моудрости 137 *а*, пакости 126 *б* (уз пакости 78 *а*), прѣмѹдрость 98 *б*, прѣмоудрость 39 *а*, 42 *б*, прѣмоудрости 142 *б*, прѣмоудростію 143 *а*, (уз прѣмоудрость 156 *б* и прѣмѹдрости 208 *б*), радость 72 *б*, 137 *а*, 253 *а*, 254 *б*, радостію 94 *б* (уз радость 72 *б*, 140 *б*, 253 *а*, радости 46 *а*, радостіи 44 *а*), хытрость 208 *б*, хытрѡстію 133 *а* (уз хытрости 208 *б*), юности 112 *а*, юнѡстѝ 58 *а*, юности 188 *б*, ꙗрѡсти 147 *а*, али увек мрьзость 69 *б*, 121 *а*, 184 *а*, (исп. сх. мрзост уз врус. мерзость). Реч заповѣдь колеба се између акцента изнад за и изнад вѣ: заповѣдь 49 *а*, 65 *б*, 103 *а*, 245 *б* (2), 250 *б*, 251 *а*, заповѣдь 48 *б*, заповѣдію 66 *а*, заповѣдіи 19 *а*, заповѣды 249 *а*, заповѣди 58 *а*, 188 *б*, али и заповѣдь (2) 119 *а*, заповѣдіи 119 *а*, па и заповѣди 182 *б*, заповѣдехь 136 *б*, область има' над а: ѡбласть 116 *б*, 283 *а*, ѡбласть 62 *б*, 211 *б*, ѡбластію 62 *б*, ѡбластію (2) 193 *а*, ѡбластію 62 *б*, ѡбластію (2) 116 *б* у опреци са сх. о̏бла̑ст и врус. о́бласть; немощь има вь немощи 208 *а*, вь немощіи 208 *а* у опреци са сх. нѐмо̑ћ, врус. не́мочь; зависть има забисть 215 *а*, зависти 79 *б*, (исп. сх. за́вист уз врус. за́висть); похоть има похоти 233 *б*, похотіи G. pl. 94 *б* и др. (исп. врус. по́хоть,); напасть има напасть 28 *б*, 76 *б*, 125 *а*, 200 *а*, папасть (sic) 200 *а*; повѣсть има повѣсть 136 *б*, (исп. врус. по́вѣсть); проповѣдь има проповедію 171 *а* и проповѣдію 42 *б*; ѡбытель 198 *б*, 249 *а*, вь ѡбитѣлѝ 140 *б*, ѡбытелыи N. pl. 248 *а*; благодѣть 211 *б*.

Деклинација на *ū* и на сугласнике. Више пута и ове именице стављају' за један слог испред старог акцента: свѣкрьвь 37 *б*, можда и жрьньвь 54 *б* (исп. московско жерны́, жерно́въ[1]); вѣ любви 250 *б*; сѣмень G. pl. 45 *а*; дьщи 34 *б*, 35 *а*, 47 *а*, дьщерь (2) 37 *б*, и др., понекад и за два слога: прѣлюбы 57 *б*, али баш оне имају много нарочитог у употреби овог знака: црькы има црькѡвь 52 *а*, 62 *а*, црькѡвь 61 *б*, црьковь 85 *а*, црьковь 115 *а*, црькѡвію 67 *а*, вь црькви 192 *б*, 238 *а* (исп. врус. це́рковь, мрус. це́рков, буг. църковъ, сх. цр̏ква, сл. cérkev); камы има камень 82 *а*, 129 *б*, 261 *а*, на камени 31 *б*, 63 *б* и др. уз ка́мень (2) 129 *б*, на ка́мены 52 *а* и др. (исп. сх. ка̏ми, ка̏мен, буг. ка́мень, сл. kámen, врус. ка́мень, мрус. ка́мінь); имѧ има и́мѧмь 110 *а*, и́мѧмь 130 *б*, и́мѣни G. sg. 58 *б*, и́мѣне G. sg. 92 *б* и др. (уп. сх. и́ме, и́мена, буг. и́ме, врус. и́мя, и́мени, али мрус. имя́ и́мени); брѣмѧ и врѣмѧ имају правилно брѣмена 171 *б*, бремѣнехь 172 *а* и др., врѣмена 63 *б* и др. Отроче, како смо видели, има' увек на о, подударајући се са отро̏кь, али у опреци са буг. о́троче и новим

[1] Преображенскій: Этимологическій словарь рус. яз., 230.

црквено-словенским ѿтрочѧ. Остале пак именице са наставком ѧт обично имају на овоме наставку: ѻ жрѣбе́ти 132*б*, ѿвче́те 40*б*, ѻ ѿсле́ти и жрѣбе́ти 17*б*, ѻ ѿсла́ти 208*а*, али ѻ жрѣбѣтїи 84*б*, ко́зле́те 182*б*.

Све именице са наставком *es* имају у Nom.-Acc. sg. знак ' изнад о наставка: нб҃о́ 130*б*, нб҃ѡ́ 51*а* 141*а*, 144*б*, 162*б*, 182*а*, 197*б*, 207*б*, 253*б*, 254*б*, и др. ѻ҃ко́ 29*а*, 29*б* (2), 55*а*, 59*б*, 104*а* и др., слове́ 44*б*, сло́вѡ́ 130*б*, 159*а*, 211*а*, тѣло́ 260*б*, 261*а*, тѣлѡ́ 29*б*, 204*б*, оу҃хо́ 77*а*, ꙋхо́ 125*б*, 256*а*, ꙋхѡ́ 200*б*, и др., можда и дѣло́ 238*б*,[1] али имамо и сло́во (2) 42*а*, 77*а* и др., тѣ́ло 261*б*, тѣ́ло 260*б*. Овај се знак пише на крају речи и у облицима без наставка ес, од којих су једни постали аналогијом номинатива једнине, други су стари облици *i*-деклинације: нб҃оу́ 176*а*, 184*а*, ѻ҃ко́мь 110*б*, ѻ҃ко́мь 55*а*, ѻ҃цѣ́ 30*а*, ѿ҃цѣ́ 30*а*, ѻ҃чи̑ 55*а*, ѻ҃чи̑ (2) 60*б*, 106*б*, 110*б*, 142*а*, 146*б*, 245*а* (2), ѻ҃чи̑ 106*а*, о҃очи́ 35*а*, 106*а*, ѻ҃очи̑ 44*а*, ѻ҃чи̑ма 44*а*, ѻ҃чи̑ма 245*а*, тѣло́мь Dat. pl. 174*а*, тѣлѡ́мь Dat. pl. 29*б*, ꙋши́ 103*б*, оу҃ши̑ 188*б*, оу҃ши́ 58*б*, оу҃ши́ма 44*а* уз оу҃шима́ 44*а*, оу҃шїю̀ 138*б* и др. Облици са наставком ес имају врло променљиву употребу знака ': час на крајњем слогу — неб҃се́ *(sic)* 87*б*, нб҃се́ 166, 214*а*, 226*а*, нб҃сы̀ 51*а*, на нб҃си́ 188*б*, на нб҃сы̀ 58*а*, нб҃се́хь 52*а*, 118*б*, 168*б*, нб҃сѣ́хь 52*а*, 66*б*, ѻ҃чесѐ 30*б*, ѿ҃чесѐ 30*б* тѣлеса́ 84*б* и др., час на првоме — сло́весе 44*б*, 49*б*, 57*б* (2) 66*а*, сло́весѧ ра́ди̑ 94*б*, ѿ сло́весѝ 72*б*, ѿ сло́весы̀ 56*а*, 136*а*, сло́веса 31*б*, 57*а*, 74*а*, 122*а*, сло́весь 36*б*, 42*а*, 249*а*, сло́весехь 136*а*, сло́весѧхь 112*б*, тѣ́лесе 18*а*, чю́деса 70*а*, врло ретко на средњем — ѻ҃че́са 44*а*, ѻ сло́веси 138*а*, тѣле́са 81*б*.

Придеви, па бројеви и заменице, које се мењају по придевској деклинацији, такође врло често ставе знак ' за један слог испред старога акцента: бо́гать 82*а*, бо́гато̑у 58*б*, ѻ бо́гатемь 132*а*, бо́гатїи 58*б*, бо́гаты̑ 179*б*, бѣ́совьсцѣмь 41*а*, вто́раа 119*а*, вы́сѡкꙋ 52*а*, глоу́хыи V. sg. 109*а*, го́роу̑шично 54*а*, го́товь 64*а*, го́това 64*а*, го́товїи 71*а*, го́товїе 72*а*, де́ветїи N. sg. 128*б*, до́бре̑є 124*а*, до́машнїє 37*а*, до́машны 37*б*, домѡ́вить 63*а*, домо́витꙋ 46*б*, до́стои̑нь 36*б*. 144*б*, дроу́го̑мꙋ 32*а*, дрь́жавныи N. sg. 133*а*, дрь́жавны̑и N. sg. 133*а*, жи́вотны̑и 86*а*, жи́довьскы̑и N. sg. 215*б*, ка́дилнаго̀ 136*б*, ко́тораго́ 65*а*, 169*б*, кро́мѣшноу̑ю̀ 73*а*, крѡ́мѣшноую̀ 32*а*, кро́мешноую̀ 64*б*, лоу́кавь 42*а*, лоу́кавы̑и Voc. sg. 56*б*, лоу́кавы N. sg. 42*а*, лоу́каво 59*б*, 104*а*, лоу́каваго̀ 28*б*, лоу́каваа 33*б*, львовѡ 85*б*, лю́дьсцїи 62*б*, 78*б*, лю́дьскы̑хь 77*а*, мнѡ́жайши 61*а*, наро́чита 79*б*, неключима́го 73*а*, нѣ́мыи N. sg. 169*б*, прока́жень 31*б*, прока́женїи 38*б*, прока́женїє 36*а*, про́тивныє 137*а*, прь́вѣиши 119*а*, прѣ́моу̑дрыє̑ 68*а*, сата́нинѣ 132*б*, сви́ноє̑ 96*б*, сво́боднї 233*а*, свѣ́тло 29*б*, свѣ́таго 30*б*, слѣ́пїи N. sg. (2) 114*а*, слѣ́паго̀ 106*а*, слѣ́помꙋ 41*а*, ѻ слѣ́пе̑мь 132*а*,

[1] Vondrák VSG, I, 494.

слѣпїи 67*а*, 67*б*, слѣпїє 50*а*, 179*б*, слѣпый 220*б*, слѣпимь D. pl. 146*б*, смо́ковни́чноє 62*а*, смѣрень 40*а*, соу́гꙋбе́йша 67*а*, соу́хыхь 220*б*, сьвры́шень 58*а*, хрѡ́мыи 38*б*, хро́мыє 50*а*, 179*б*, хро́мый 220*б*, чры́влѥ́ною 80*а* и др. Има и облика са знаком ' за два слога испред старог акцента, у осталом врло ретких: про́каженагѡ̀ 74*б*, про́каженѐмь 84*а*, та́ковоую 34*а*, та́ковый 57*б* и ве́лика 65*б* уз чешће вели́ка 65*б*, 96*а* и др.

Наставци омоу и ѣмь обично се пишу са знаком ' изнад о и ѣ наставка: велико́мꙋ 81*б*, вѣчно́мꙋ 93*а*, дрꙋго́моу 62*б*, нѣсно́мꙋ 46*б*, нѣмо́мꙋ 41*а*, стрно́мꙋ 129*б*, стрно́моу 82*б*, чл҃чьско́мꙋ 106*б*, а҃пльсцѣмь 131*б*, гоу́гнивѣмь 84*а*, кѥсарїсцѣмь 17*б*, нѣснѣмь 54*б*, про́каженѐмь 84*а*, фа́рисѣйцѣмь 132*а* и др.

Придеви на овъ, евъ често имају знак ' изнад о и е наставка: а҃до́ва 52*а*, а҃ндре́ѡвь 88*б*, а҃рхїєре́ѡвь 74*б*, во́лоо́вный 179*б*, гро́мѡва 92*б*, домо́внѣмь 183*а*, є҃хїдно́ва 143*б*, є҃хїдно́ва 42*а*, 68*а*, же́нихо́вь 217*а*, же́нихѡ́вь 217*а*, зевѧде́ѡва 92*б*, игемонѡ́ва 80*а*, і҃илѥ́ва 50*а*, і҃ѡа́нно́вѣ 87*б*, і҃с о́ва 129*а*, і҃с о́вѡ 261*а*, 261*б*, кѥсаре́вь 258*б*, кѥсаре́вь 65*а* (уз кѥса́рева 65*а*), нейсто́вь 92*б*, петро́вь 32*б*, сїмо́нѡвь 147*б* (уз сїмѡ́нова́ 147*б*) и др., али и́ро́дова 47*а* од и́рѡ́дь, тектѡ̀новь 46*б* од тектѡ́нь.

Придев истиньныи, подударајући се са именицом истина, има увек ' на слогу сти; и́сти́ньнь 217*б*, 229*б*, и́сти́нный 211*б*, и́сты́нно 227*а*, и́сти́нно 227*а*, и́сти́нно 222*б* и др., само једном имамо и́стиньнь 64*б*, праведьныи често има ' на слогу ве: праве́дьнь 222*б*, праве́дная 68*а*, праве́дный 46*а*, 179*б* и др., али и пра́веднаго 68*а*, 80*а*, пра́ведный 68*а* и др.; немощьныи, подударајући се са именицом немо́щь, има ' изнад о: немо́щна 76*б*, 125*а*; огньныи, подударајући се са о҃гнь 110*б* (исп. сх. о̀гањ, врус. ого́нь, мрус. ого́нь, али буг. о́гънь), има ѡ҃гньноую 46*б*, ѡ҃гньноу̀ѫ 119*б*, ѡ҃гньнꙋ̀ю 55*а* (исп. сх. о̀гњан, али врус. о́гненный); пророчьскыи има про҃рчьскаа 77*б*, про҃рчьскыє 68*а*; чловѣчьскыи има чл҃чьскагѡ̀ 70*а*, чл҃чьскїи N. sg. 71*а* и др.

Неки придеви чувају ' на месту старог акцента: вьзмо́жно 70*а*, 121*б*, 124*б*, вьзмо́жна 109*а*, 112*б*, невьзмо́жно 58*б*, 112*б*; жесто́кь 73*а* и широ́кь 30*б* (уз же́сто́ко 227*а*), и́спльнь 48*а*, 50*б*, 145*б*, 149*а*, и́спльнь 101*б*, 211*б*, невѣ́рьнь 53*б*, невѣ́рнь 263*а*, нечи́сть 93*а*, 164*а*, нечи́стомꙋ 164*а*, нечи́стомоу 159*б*, нечи́стїи 42*б*, 170*а*, нечи́стый 152*а*, нечьстїє (= нечи́стыє) 53*а*, повы́ньнь 78*а*, па и непови́ньнь 80*а*, прискрьбна 76*б*, 124*б* 188*б*, при́скрьбьнь 100*б*.

Вредно је навести још ове придеве: бескни́жьнь 208*б*, вѣтрьна 96*а*, є҃чнѣнь 224*а* (уп. сх. јѐчмен), и҃гле́нѣ 112*б*, крѣпькь 48*б*, ѡ҃вьчїи N. Sg. 237*а*, (исп. врус.ове́чій), ѡ҃сьльскый 55*а*, погы́белны̀и 254*б*, распоу́стноую̀ 57*а*, 111*а*, тѣсьнь 30*б* (исп. сх. те́сан уз врус. тѣ́сенъ), ѩрьмнича 61*а*.

Заменице и бројеви такође често стављају ' за један слог испред старог акцента: ме́не 37 *б*, 38 *а*, 74 *а*, 76 *б*; ѿ те́бѣ 42 *а*, те́бѣ 29 *а*, 39 *б*, 51 *а*, 74 *а* (2), то́бою̀ 138 *а*, те́бѣ Loc. sg. 76 *а*; се́бѣ G. sg. 170 *б*, се́бѣ 22 *а*, со́бою 71 *б*, со́бою̀ 111 *а*, 123 *а*, вь се́бѣ 170 *а*, 241 *а*; кь нѥ̀моу́ 68 *б*, кь нѥ̀мꙋ 87 *а*; ко́го 57 *б*, 79 *б*, че́со (3) 38 *б*, 48 *б*, ѿ че́сомь 170 *а*; нече́со 60 *а*; ко́моужо 52 *а*, 71 *б*, нико́мꙋ 31 *б*, 52 *а*, 53 *а*, 104 *б*, али и ни́кого̀ 104 *а*, ни́комꙋ 104 *б*; то́го 53 *а*, то́мꙋ 42 *б*, 75 *б*, 79 *б*, то́моу 55 *б*; се́го 44 *б*, се́мꙋ 170 *б* (исп. и горе наведене облике те заменице); ко́лико́ 51 *б*, ко́лико 50 *б*, то́лико 50 *б*, то́лицѝ 50 *б*, тако́во 54 *б*. Навешћу још є҃лыка 55 *б* и ꙗко́ва 69 *б*.

ѥдинъ има обично ' на слогу ин: є҃ди́нь 58 *а*, є҃ди́ни N. sg. 59 *а*, є҃ди́ного 29 *б*, є҃ди́ного 55 *б*, є҃ди́немь 55 *а*, 171 *б*, є҃ди́немь Dat. pl. 40 *а* и др. Оба има увек ѿба̀ 60 *а*, 76 *а*, 136 *б*, 148 *б*, о҃ба̀ 60 *а*, 149 *а*, ѿба́ 153 *б*, ѿба̀ 136 *б* и др.; ѿбѣ́ма 79 *б*, 123 *б*, 157 *а*; о҃бою̀ 75 *а*, 79 *б*, (2). Раније смо навели још ѿбѣ̀ 47 *б*, о҃бо́ю̀ 198 *а*; девѧ́ть, десѧ́ть имају у номинативу понекад деве́ть 55 *б*, десе́ть 73 *а*, деведетьдесе́ть *(sic)* 55 *б*; у осталим падежима налазимо десе́те 75 *а*, 160 *б*, десе́тимь 71 *б*, о҃ десе́ти 132 *а*, уз дѧсетѧ̀ 123 *б*, де́сетѐ 75 *б* и де́сете 60 *а*.

Врло ретко налазимо акут ', где стоји на предлогу: за́ кра́молоу 203 *а*, за́ вы 199 *а*, за́ нихь 245 *б*, до́ седмь 56 *а*, на́ вы 68 *а*, на́ ме 200 *б*, на́ те 138 *а*, нѣ̀ бе (= не бѣ) 204 *б*, за́ рꙋкоу́ 89 *а*, на́ мѣстѣ 259 *а*.

И код глагола све групе не употребљавају знак ' на исти начин. Врло често они стављају тај знак за један слог испред старог акцента. Готово доследно имамо то у императиву: вьвѣ́ди 28 *б*, въни́дїи 28 *б*, гре́ди 33 *а*, 34 *а*, и́ди 34 *а*, помо́зы 50 *а*, при̑зо́ви 59 *б*, ры́ци 60 *а*, 68 *б*; дрь̀зай̑ 33 *б*, пока́жи се̑ 32 *а*, пома́жи 29 *а*, ска́жи 45 *б*, 49 *б*; дрь̀жи 71 *б*, ѿбли́чи 55 *б*, ѿпоу́сти 47 *б*, ѿпоу́стї 50 *а*, пове́ли 32 *б*, потрь̀пи 56 *а*, 56 *б*, хо́ди 33 *б* и др.; блю̀дете 35 *а*, 55 *а*, вь̀змѣте 64 *б*, и̑зы́дете 36 *б*, пе́цѣте се 29 *б*, 30 *а*, тлѣ̀цѣте 30 *б*, вьзбра́ниѩ̑те 54 *б*, дрь̀заите 48 *а*, и̑спи́тай̑те 36 *а*, ѡ̑чи́щай̑те 36 *а*, почи́ваите 77 *а*, съкры́вай̑те 29 *а*, съкры́вай̑те 29 *а*, пока́жите 64 *б*; изгь̀ните 36 *а*, и̑схо́дите 71 *б*, и̑сцѣ̀лите 36 *а*, оу̑тврь̀дите 82 *б*; да́дите 47 *б*, 72 *а*, 73 *а* и др. Исто имамо и у инфинитиву: блю̀сти 66 *а*, вьзле́щи 50 *б*, вьврѣ̀щи (2) 37 *б*, мо́щи 33 *а*, ѿбрѣ̀стї 55 *б*, ѿре́щи сѧ 100 *б*, поврѣ̀щи 50 *а*, погре́сти 33 *а*, прі́йти 39 *а*, 57, рѣ̀щи 33 *б*, ми́нꙋти 33 *а*; вьзы́скати 55 *а*, въни́мати 51 *б*, вьстрь̀зати 40 *а*, напи́сати 140 *а*, ѿвѣ̀щати 66 *а*, пока́зати 51 *а*, покры́вати се 33 *а*, разоу́мѣти 44 *а*; вьло́жити 79 *а*, вьпро́сити 66 *а*, и̑зло́жи́ти 85 *а*, и̑сцѣ̀лити 53 *б*, ми́мохо́дити 91 *а*, не̑ра́дити 29 *б*, подьклони́ти 32 *б*, поно́сити 39 *а*, прѣ̀титы 52 *а*, поу́стити̑ 57 *б*, разо́рити 78 *а*, ро́дити 140 *б*, рѡ́тити се 78 *б*, скрь̀бѣти 76 *б*, сътво́рити 67 *а*, ꙋ̑тврь̀дити 82 *а*, хра́нити се 51 *б*, цѣ̀лити 40 *б* и др. У презенту: възра́стеть 45 *а*, вьпа́деть 40 *б*, гре́деть 52 *б*, 61 *а*, 71 *б*, кльнетсе (3) 67 *а*, мо́гоу 77 *б*, наре́чеши се 140 *а*, ѿблѣ̀чете 29 *б*, пре́доу̑ть 29 *б*, прі̑йдеть

73 *а*, ра́стеть 95 *а*, ре́коу 45 *а*, ре́чеши 30 *а*, ре́четь 69 *б*, 71 *а*, ре́кꙋть 52 *а*, ре́коу̑ть 70 *а*, съвѣрꙋ̑ть 70 *а*, сьве́рꙋтсе 73 *б*, съблю́детсе 34 *б*, спа́дꙋть 70 *а*; ѿтри́гноу 45 *б*, прико́сноу̑т се 48 *б*, прико́сноу̑т се 92 *б*; блгвѣ́ствꙋю̑ть 38 *б*, вы́ваєть 44 *б*, вьзла́гаю̑ть 66 *а*, въмѣ́щаю̑ть 57 *б*, вста́ю̑ть 38 *б*, гла́шаєть 81 *а*, до́влѣ̑єть 37 *а*, запоу́стѣ̑єть 41 *б*, и҆́сцѣлѣ̑єть 32 *а*, кры́ща́ю се 60 *а*, нари́ца̑єть 66 *а*, ѡ҆брѣ́та̑єть 42 *б*, ѡ҆сла́бѣю̑ть 50 *б*, ѡ҆ста́влꙗ̑єте 67 *а*, ѿвѣ́ща̑єть 74 *а*, ѡ҆чи́ща̑єте 67 *б*, пи́та̑єть 29 *б*, погы́ва̑емъ 33 *б*, по̑ ко́пава̑ю̑ть (2) 29 *а*, поми́на̑єть 85 *б*, посмра́жа̑ю̑ть 29 *а*, поси́лаю 36 *б*, приста́влꙗ̑єть 34 *б*, про́лѣ̑єтсѧ 91 *а*, разоу́мѣ̑єть 69 *б*, разоу́мѣ̑ю̑ть 44 *а*, раста́ча̑єть 41 *б*, сьбы́ваєтсе 44 *а*, съвѣ́щаюта 56 *а*, оу́мыва́ю̑ть 48 *б*; хо́щꙋ 59 *б*, хо́цюу 34 *а*, 50 *б*, хо́теть 66 *б*; бе́жеть 69 *б*, ви́сеть 66 *а*, до́стоить 219 *а*, изго́ню 41 *б*, кры́щꙋ 144 *а*, къ́снить 71 *а*, нера́диши 64 *б*, ѿпоу́щꙋ 79 *б*, 80 *а*, поло́жоу 41 *а*, помо́лю̀сѧ 124 *б*, пора́жоу 124 *а*, про́шꙋ 100 *а/б*, разо́рꙋ 126 *а*, скры́нить 49 *а*, скры́неть 40 *а*, 49 *б*, сьбла́знитсе 38 *б*, събла́зните се 76 *а*, събла́знет се 76 *а*, сьтво́рꙋ 60 *б*, тво́рꙋ 62 *б*, оу́бѣ́жите 68 *а*, оу̑го́товить 38 *б*; вьзда̀деть 42 *а*, вза̀деть 63 *б*, испо́вѣмь 37 *б*, испо́вѣсть 37 *б*, прѣ́дасть се 124 *а*, прѣда́дет 36 *б* и др. У аориету: вѣ́доше 80 *б*, вьзмо́гоше 53 *б*, вьни́дохо́мь 157 *а*, за́четь 137 *б*, и҆зве́доше 63 *б*, и҆зблѣ́че 77 *а*, и҆зы̀дохь 254 *а*, и҆зы́де 33 *б*, 35 *а*, 43 *а*, и҆зы́досте (2) 38 *б*, и҆зы́доше 63 *б*, и҆спро́вры̀же 61 *б*, наре́че 92 *б*, наре́коше 37 *а*, ѡ҆бле́че се 29 *б*, ѡ҆брѣ́тѡ 32 *а*, ѡ҆брѣ́те 56 *б*, ѡ҆брѣ́тоше 64 *а*, 80 *б*, ѿвры̀зоста̑ се 35 *а*, ѡ҆ти́де 40 *б*, ѿи́доше 64 *а*, па́де 76 *б*, пле́са 47 *а*, при́де 40 *б*, приве́доше 230 *б*, прозѣ́коше 43 *б*, про́стрѣ 92 *а*, проре́коше 39 *а*, распа́де се 81 *б*, ре́че 34 *а*, 35 *а*, 41 *б*, събра́ше 64 *а*, сьвлѣ́коше 80 *а*, 80 *б*, ска́за 79 *а*; за́деше 80 *б*, ко́снꙋ се 35 *а*, прико́снꙋ се 34 *б*, прико́сноу̑ се 35 *а*, прико́снꙋше се 48 *б*, прѣ́ста 48 *б*, оу̑сѣ́кноу̑ 47 *б*; вьзрѣ́маше́ се 71 *б*, въпра́шаше 51 *б*, и҆ско́па 63 *а*, ѡ҆бловы́за 77 *а*, ѿвѣща́ваше 79 *б*, ѡ҆тлы̀стѣ 44 *а*, позѡ́баше 43 *б*, ра́бо̑тахѡ́мъ 233 *а*, разоу́меше 53 *б*, растры̀за 78 *а*, ско́нча 74 *а*, сьче́та 57 *а*, оу̑го́това 64 *а*; блгово́лихь 144 *б*, бѣ́жа̑ше 33 *б*, вьзвоу́дише 33 *а*, вьзвѣ́стише 33 *б*, 47 *б*, вьзло́жише 61 *а*, вьзоу́пи 48 *б*, вьзоу́писта 33 *а*, 60 *б*, вьпро́си 65 *б*, вьпро́сише 53 *а*, 65 *а*, ди́више се 62 *а*, доса́дише 64 *а*, запрѣ́ти 33 *а*, 41 *а*, 52 *а*, запрѣ́тише 57 *б*, и҆ска́зыше 57 *б*, и҆ско́пише́ се 57 *б*, и҆сцѣ́лї 61 *б*, наса́ди 63 *а*, о̑пра́вди се 39 *а*, ѡ҆соу́дите 79 *а*, пове́лѣ 56 *а*, покло́нише́ 48 *б*, посра́ми 65 *б*, посѣ́тисте̑ 73 *б*, пристоу́пише 42 *а*, 57 *а*, про́систе 253 *а*, прѣдло́жи 45 *а*, прѣлѡ́мїи 50 *б*, расто́чихь 73 *а*, ро́ди 140 *б*, съгрѣ́шихь 79 *а*, сътво́ри 40 *а*, сътво́рихо́мь 185 *б*, сътво́ристе 61 *б*, сътво́ришѧ 92 *а*, съхра́ный 58 *а*, сѣ́дехь 77 *б*, ѹбо́ѩше се 64 *а*, оу̑мльча 64 *б*, оу̑стры̀ми 33 *б*, оу̑твры̀ди сѧ 92 *а*, оутвры̀дише 82 *а*, чю́ди се 32 *а*, чю́дише се 33 *а*, 34 *а* и др. У имперфекту: бла́жнаѩхꙋ се 46 *а*, ви́деахоу̑ 92 *а*, вьзле́жахоу зна́хь 31 *а*, мльча̑ахоу̑ 91 *б*, мо́лѩхоу 33 *б*, нази́рахоу 91 *б*, плю́вахоу 127 *б*,

пола́гаа́хоу̀ 64*а*, хо́теа̀хоу̀ 79*б* и др. Код партиципа: гре́дыи 38*б*, зо́вꙋще 61*б*, мо́гый 57*б*, стрѣ́гоу̑ще 81*б*; бѣ́сноующа се 41*а*, вьз̀гла́шаю̑щимь 39*а*, вьстрь̀гаю̑ще 45*а*, 91*б*, и̑скоу́шає̑ 65*б*, и̑скоу́шаю̑ще 57*а*, коу́пꙋю̑щеѥ 61*б*, повы́ває̑ 68*б*, покры́ваю̑щеи 81*а*, разоу́мѣю̑щоу̑ 44*а*, роу́гающе̑ се 81*а*, сви́таю̑щеѥ̑ 82*б*, смѣ́раѥ̑ се 66*б*, сьвы́рає̑ 73*а*, троу́жающеѥ̑ се 40*а*; бо́лещеѥ̀ 36*а*, бо̀лещеѥ̀ 48*б*, бо́лещїи 34*а*, вьзле́жещїи̑ 64*б*, вьсхо́де 59*б*, вьвъхо́дещеѥ̀ 49*а*, и̑схо́деща 33*а*, и̑схо́дещеѥ̀ 49*а*, ми́мохо́деще 81*а*, мльвещь 35*а*, мо́леще̑ же се 28*б*, ѿхо́де 72*а*, прѣхо́дещеѥ̑ 61*а*, прѣхо́дещоу 35*а*, скврь̀не̑ща 49*б*, скрь̀бе 58*а*, скрь̀бѣ 92*а*, слоу̀же́ще 81*б*, сто́єщих 81*а*, соу́деще 58*б*, сѣ́деща 60*б*, сѣ́дещоу 79*б*, тво́рещомоу̑ 63*б*, хо́де 48*а*, хо́деща 48*а*, хо́деще̑ 36*а*, хо́теѥ̑ 39*а*; про́стьрь 43*а*, 48*б*, 77*а*; плю̀ноувше 80*б*, пови́ноувсе 85*а*; ѿвѣ́щавь 32*а*, 38*а*, 38*б*, 42*а*, 43*б*, ѿвѣ́щавше 79*б*, ра́скаѥ̑все 79*б*, разоу́мѣвь 40*б*, свѣ́заѥ̑вше 64*б*; затво́ривь 28*б*, ѡмо́чивый 75*б*, прѣло́мивь 47*б*/48*а*; доко́нчаль 58*а*, ѿсоу́дилѝ 40*б*, при́шьль 88*б*, 240*б*, прѣкра́тили се 69*б*, прѣ́шьль 33*б*, раздѣ́лиль се 41*б*, расто́чиль 73*а*, ро́диль 75*б*, съвръ̀шиль 61*б*, сътво́риль 57*а*; и̑зли́ваємаа 76*б*, ко́леблюмоу̀ 38*б*, но́сима 66*а*; да́но 43*б*, и̑зьчте́ни 37*б*, ѿкрь̀вено̑ 85*а*, покрь̀вено̑ 85*б*, при́везано̑ 61*а*, про́пета 81*а*, развра́щень 53*б*, ра́спетаго 82*б*, ре́чени 75*б*, сьвръ̀шень 58*а*, ськрь̀вено̑наа 45*б*, ськрь̀вено̑ноу 46*а*, оу̑го̀товано̑ноє̑ 73*б*, оу̑го́тованный 74*а* и др.

Али има и нарочитих случајева.

Наставци ховѣ и хомъ често имају изнад себе знак ': и̑скахѡ́вѣ 143*а*; би́хѡ́мь 68*а*, бѣхо́мь 185*а*, видѣхо́мь (2) 73*б*, 74*а*, ви́дѣхо́омь 150*а*, ви́дѣхо́мь 73*б*, вьведохо́омь 73*б*, зехѡ́мь 51*а*, є̑хѡ́мь 148*б*, и̑дохо́мь 112*б*, и̑згонихѡ́мь 31*а*, напоихо́мь 73*б*, ѿдѣ̑хо́мь 73*б*, ѿста́вихо́мь 112*б*, пи́скахо́мь 156*а*, послоу́жихо́мь 73*б*, ра́бо̑тахѡ́мъ 233*а*, ры́дахѡ́мь 156*а*, слы́шахо́мь 147*а*, сътво́рихо́мь 185*б* и др. Овде тај знак свакако не означава акценат.

Више пута видимо знак ' у имперфекту изнад д наставка ахъ, аше и т. д.: вѣдѣ́аше 73*а*, даѥ̑ше 75*б*, даа́хоу̑ 43*б*, и̑мѣа́ше 56*а*, имѣа́ше 43*б*, 62*б*, и̑мѣа́хоу̑ 43*б*, и̑мѣа́хꙋ 64*а*, мнѣа́хоу 59*б*, сѣа́хь 73*б* и др. Али ту знак ' можда само замењује друге знаке, који обично стоје изнад самогласника, којим слог почиње.

Сложенице IV. класе ако основни глагол има у презенту покретан акценат не преносе у том времену знак ' на префикс, како бисмо очекивали, него га задржавају на месту старог акцента: вьзвра́титсе 36*б* (сх. ȕзвра̑тӣ се, али врус. књиж. возврати́тся), вьзвѣ́стить 41*а* (исп. сх. наго̀ве̑стӣ, али врус. возвѣсти́тъ), вьгла́сить 78*б*, вьзгла́сить 199*б*, 201*а* (исп. сх. о̀гла̑сӣ, али врус. возгласи́тъ), вьзло́жи́ть 57*б*, вьзьло́жеть 130*б* (врус. возло́житъ, возло́жатъ, сх. на̀ложӣ, на̀ложе̑), вьзлю̀бӣши 65*б*, 167*б*, вьзлю́бӣши 58*а*, възлю̀бить 183*б*, вьзлю́бить 249*а* (врус. возлю́бишь, сх. по̀љȕбӣш), вьку́сить 180*а*

(врус. вку́ситъ, сх. ѐку̑сѝ), вьпро́сить 30*б*, вьпро́сите 253*а* (врус. вопро́ситъ, сх. по̀просѝ), вьсхо́димь 113*а*, 189*а* (врус. восхо́димъ, сх. по̀ходѝмо), вьхо́дите 67*а* (врус. вхо́дите), дльготрьпить 187*б*, заблю́дить 55*б* (врус. заблу́дитъ, сх. ра̀зблу̑дѝ), затво́рить 177*б* (сх. за̀творѝ, врус. затво́ритъ), изго́нить 41*б*, и̑згонить 93*а*, 237*а*, и̑згонеть 35*б*, и̑згонѣть 41*б* уз и̑згони́ть 169*б* (сх. ѝзгонѝ, врус. изго́нитъ), и̑зно́сить 46*б*, 154*а*, али и̑зноси́ть 46*б*, 154*а*, и̑зно́сить 42*а* (сх. ѝносѝ, врус. изно́ситъ), и̑спро́сеть 79*б* (сх. ѝспросê, врус. испро́сятъ), и̑схо́дить 49*б*, 54*а*, 70*а*, 251*б*, и̑схо́деть 47*б*, (2) 49*б* (сх. ѝсходѝ, врус. исхо́дитъ), ми́мохо́дить 60*б*, 189*б*, ѡбли́чить 252*а* (сх. о̀блѝчѝ, али врус. обличи́тъ), ѡбра́тет се 44*а*, 94*б* (сх. о̀брâтê се, али врус. обратя́тся), ѡдрьжет 160*б* (врус. оде́ржатъ, али сх. одржê), ѡсо́лить се 180*б* (сх. о̀солѝ се, врус. осо́лится), ѡсоу́дить 42*б*, 170*б*, ѡсоу́деть 113*а* уз ѡсꙋде́ть 171*а* (сх. о̀су̑дѝ, врус. осу́дитъ), ѡлоу́четь 46*а* (сх. о̀длу̑чê, врус. отлу́чатъ), ѡпоу́ститсе 41*б*, ѡпоу́стет 153*а* (сх. о̀пустѝ, врус. отпу́стится), ѡхо́дить 164*а* (сх. о̀тходѝ, врус. отхо́дитъ), погоу́бить 38*а*, погоу́быть 52*б*, 109*б*, 163*а*, погоу́бѣть 79*б*, 92*а* уз погꙋби́ть 163*а*, погꙋбы́ть 237*б*, погоубы́ть 184*а* (сх. по̀губѝ, врус. погу́битъ), покло́нет се 219*а*, 243*б* (сх. по̀клонê се, врус. покло́нятся), поло́жиши 247*б*, поло́жить 71*б*, 175*а* уз поло́жи́ть 250*б* (сх. по̀ложѝш, вр. поло́жишь), помо́лит се 57*а* (сх. по̀молѝ се, вр. помо́лится), попро́сиши 100*а* (сх. по̀просѝш, вр. попро́сишь), поса́дить 174*б* (сх. по̀са̑дѝ, вр. поса́дитъ), послоу́жить 60*б*, 174*б* послоу̀жить 113*б*, послоу́жеть 113*б* уз послоу́жи́ши 45*а* (сх. по̀слу̑жѝ, вр. послу́житъ), прило́жет се 174*а*/*б* (сх. прѝложê, вр. прило́жатся), прилѣ́пит се 57*а* (сх. прѝлêпѝ се, вр. прилѣ́пится), прїхо́дить 23*б*, прихо́дить 44*а*, 96*а*, 185*а*, 216*б* (вр. прихо́дитъ), прѣкра́тет се 69*б* (сх. прѐкра̑тê, али вр. прекратя́тся), прѣло́мить 41*а* (сх. прѐломѝ, вр. перело́митъ), прѣхо́дить 42*б*, прѣхо́дите 67*а*, прѣхо́деть 184*б* (сх. прѐходѝ, вр. перехо́дитъ), разрѣ́шиши 52*а* (сх. ра̀здрêшѝш, али вр. разрѣши́шь), разлоу́чѣть 73*б*, разлоу̀чет 152*а*, (сх. ра̀злу̑чê, вр. разлу́чатъ), сѫгрѣ́шить 55*б*, 56*а* (сх. са̀грêшѝ, али вр. согрѣши́тъ), сьтво́риши 58*а*, 179*а*, сѫтво́римъ 53*а* уз сѫтвори́ть 63*б* и др. (сх. ство̀рѝш, вр. сотво́ришь), сьхра́нить 244*а* (сх. са̀хра̑нѝ, вр. сохрани́тъ), оу̑га́сить 41*а* (сх. у̀га̑сѝ, вр. уга́ситъ), оу̑дрьжимъ 63*б* (вр. уде́ржимъ, али сх. удржимо), оусра́мет се 63*а*, 193*б* (сх. по̀сра̑мê, али врус. усрамятся) и др. Навешћу овом приликом и глагол II. класе пото́неть 55*а*, (сх. по̀тонê, вр. пото́нетъ). Изузеци су врло ретки: при́ходеть 31*а*, ра́зорит се 68*б*, ра́зори́тсѧ 120*б* уз разо́рит се 195*б* (сх. ра̀зорѝ се, врус. разори́тся).

Неки глаголи стављају знак ′ за два слога испред старога акцента: вьса́ди 56*б*, зна́менавше 82*б*, и̑ско́ренитсе 49*а*, ѡбрѣ́менѥ́нны 40*а*, ѡбьльстеть 64*б*, по́силаю 165*б*, при́косноу се 60*б*, при́стоу́пише 50*б*, про́даєть 46*а*, (вр. продае́тъ, али сх. про̀да̑јê), про́дадите 174*б*, про́ѕебе 44*б*, про́повѣмъ

89*а*, про́повѣсть се 69*а*, про́повѣды 85*б*, про́повѣдоуѥ̀ 157*б*, про́рьци 78*а*, про́свьте се 53*а*, про́свѣти 85*а/б*, прѣдадеть 69*а*, прѣдадет̀ 36*б*, прѣ̀ложити 162*б*, прѣльсты́ти 70*а*, прѣльстеть 69*а*, прѣтрьпѣвїи 37*а*, прѣтрьпевы̀ 69*а*, ра́зорити се 239*а*, ра́зори́сте 43*а*, ра́зоумѣти 43*б*, ра́зоумѣѥ̀ть 249*б*, ра́зоумѣсте 46*б*, разоумѣваѥ̀ 44*б*, ра́зыдоут се 76*а* (вр. разойду́тся, али сх. ра̀зйдӯ се), сво́бодить 233*а*. Засебну групу чине облици: за́твараѥ̂те 91*а* (вр. затворя́ете, али сх. за̀твара̂те), при́шиваѥ̂ть 91*а* (вр. пришива́етъ, али сх. при̏шйва̂), про́зебаѥ̂ть 70*б*, про́зыраю̂ть 38*а*, про́ливаѥ̂т се 199*а*, (вр. полива́ется, али сх. про̀лйва̂ се), ра́шираю̂ть 66*б*. Неки глаголи имају знак ′ чак и за три слога испред старог акцента: про́повѣдати 89*б*, 92*б* про́повѣда́ти 161*б*, про́повѣдаѥ̀ 157*б*, про́повѣдавь 85*а*, про́повѣдано 75*а* (сх. проповјѐдати, али вр. проповѣ̀дати). Може се мислити, да је и про́повѣдоуѥ̀ 157*б* имало испрва акценат на оу̀.

Више глагола стално задржавају знак ′ на месту старог акцента: и̂збе́ви 28*б*, и̂збе́вльшимсе 140*а*; и̂збы́выи 68*б*, и̂збы́вшїи 68*а*, побы́ти 239*б*, побы́ють 238*б*, побы́ше 63*а*, прѣбы́ше 260*а* 260*б*, оубы́ти 78*а*, 178*а*, 221*б*, 228*а*, оу̂бы́ти 203*б*, 221*б*, (2) 233*а*, 257*а*, оубы́ше 63*а*, 64*а*; приближи се 63*а*, 77*а* (2), 166*а* (2), 189*б* (2); заблоу́жьшїи 55*б*, заблю̀жьшеѥ̀ 55*б*, забы́ше 51*а*, прѣбы́сть 239*а*, прѣбы́ли 39*б*, и̂зьбра́х 251*а*, и̂зьбра́хь 227*б*, 250*б*, и̂збра̀ 151*б*, и̂зьбра́сте 250*б*, и̂зьбра́нные 70*а/б*, и̂зьбра́нныѥ̀ 70*а*, и̂зьбра́ный 59*б*, и̂збра́нныихь 180*а*, и̂збра́нный 64*а*, сьбрати 178*б*, събра́ше 64*а*, сьбра́ше се 43*и*, 65*б*, събра́ше сѧ 100*б*, събра́вшоу 46*а*, събра́ни 56*а*, сьбра́ни 262*б*, събра́нномь 66*а*, събра́ном 79*б*; възвра́цїѥ се (2) 62*а*, въ̀звра́цїѥ се 155*а*, възвра́цїѥ́ше же се 104*б*, ѿбра́щь се 35*а*, ѿбра́щь се 154*б*, 167*а*, 199*б*, 265*а*, ѿбра́щьши се 262*а*, вьвры́гоу 148*б*, вьвры́гоу̀ть 45*б*/46*а*, вьвры́гѹть 46*б*, вьвры̀зете 64*б*, 73*а*, вьвры̀зете̂ 148*б*, вьвры̀зѣте 263*б*, вьвры̀жень 185*а*, вьвры̀женоу 46*а*, 55*а*, вьвры̀жень 55*а*, и̂звры̀жет̀ се 250*а*, ѿвры̀гоу се 37*б*, ѿвры̀гѹ се 76*а*, ѿвры̀жеши се 76*а*, 78*б*, 199*б*, ѿвры̀жет се 37*б*, ѿвры̀жеть се 163*а*, ѿвры̀же се (2) 78*б*, ѿвры̀жены 35*б*, повры̀же 164*а*, повры̀гь 79*а*; ѿвры̀зет се 30*б*, ѿвры̀зет̀ се 169*а*, ѿвры̀зет сѐ 169*а*, ѿвры̀зета се 60*б*, ѿвры̀зѹте 30*а*, ѿвры̀зи 177*б*, ѿвры̀зы 72*а*, ѿвры̀зе 235*а*, 235*б* ѿвры̀зый 241*а*; и̂зьгна́ти 54*а*, и̂згна́ 161*а*, и̂зьгна́ 61*б*, и̂зьгна́ 89*а*, и̂зьгна́ше 236*б*, 251*а*, и̂зьгна́нь 35*а*, 244*а*, и̂зьгна́ноу 169*б*, и̂зьгна́нѹ 35*б*, погы́бноути 256*а*, погы́бнѹти 178*а*, 184*а*, погы́бнеть 196*б*, погы́бне̂ть 242*а*, погы́бноу̂ть 77*а*, погы́бнѹть 34*а*, 91*а*, погы́бшее 181*а*, погы́бшѹю 181*а*, 181*б*, погы́бшимь 50*а*; оу̂да́ри 125*а*, 256*а*, ѹда́рише 78*а*, оу̂да́ривь 77*а*; възва́вы 156*б*, призва́ти 34*а*, 64*а*, 90*б*, 150*б*, призва́ 35*б*, 72*а*, 151*б*, призва́вь 35*б*, 49*а*, 155*б*, 183*а*, 188*а* али и при́звавь 113*б*; позна́сте 234*а*, позна́ше 48*б*, 53*б*, 251*б*, 255*а*, али и по́зна́ 255*а*; възре́ть 260*б*, призрѣ̀ 138*б*, прозрѣ̀та 60*б*, прозрѣ̀вшаго 235*б*, оузрѝши 30*а*, оу̂зрѝши 241*а*, оу̂зри́те 44*а*, оузрѣ̀ть

44*а*, оузрѣть 70*а*, оузрѣ 184*б*, оузрѣвь 62*а*, оузрѣвше 159*б* или прозрѝши 153*б* (сх. ỳзрѝш, ỳзрѝте, ỳзре и т. д.); ѝмамъ 218*б*, 223*а*, 256*а*, ѝмамь 76*а*, 157*а*, 185*а*, 198*б*, 221 , 234*а*, 238*а* (3), 258*б* (2), имамь 169*а*, 198*б*, ѝмамь 179*б*, ѝмаши 188*б*, 246*а*, 218*б*, 246*а*, 258*б*, имаши 188*б*, ѝмаши 58*а*, имать 33*б*, 40*б*, 46*а*, 52*а*, ѝмать 37*а*, 45*б* (3), 156*б*, 185*б*, 199*б* (2), 225*б* (2), 226*а*, 226*б*, 234*а* (2), 249*б*, 250*б*, 252*б*, 258*б*, ѝмать 54*а*, 164*б*, 222*а* (2), 235*б*, ѝмами 144*а*, ѝмамы 258 *б*, ѝмате 69*а*, ѝмате 37*а*, 54*а*, 68*б*, 75*а* (2), 223*а* (3), 243*а* (2), 247*аб*, 253*а*, 253*б*, 263, 263*б*, имате 188 *б*, (сх. ѝмам, ѝмаш и т. д., мрус. нема, али буг. ѝмам, ѝмаш, слов. nématı и т. д.), ѝмѣти 47*а*, ѝмѣти 58*а*, 92*б*, 223*а*, ѝмѣти 161 *б*, ѝмѣ 91*б*, ѝмѣше 159*б*, 182*б*, ѝмѣли 85*б*, 251*б*, ѝмыи 85*б*, ѝмы 181 *б*, ѝмоущи 74*б*, ѝмоущїи 181 *а*, ѝмоущомꙋ 73*а*, ѝмѣте 69*б*, 77*а*, 125*а* (=узмите), имѣте 239 *а*, 260 *б*, ѝмоуть 163*а*, 179*б*, 185*а*, 237*б*, 241*б*, 251*б* вьзмы 59*б*, вьзмѣть 163 *а*, 199 *б*, вьзмѣть 158*а*, вьзмѣтсе 188 *б*, вьзмѣмь 260 *б*, вьзмѣте 40*а*, вьзмѣте 73*а*, вьзмѣте 161 *б*, вьзмоуть 260 *б*, вьзѣсте 51 *б*, вьзѣше 48*а*, 50*б*, 262*а*, вьзьмь 45*а*, 150*а*, вьзѣть 261 *а*, вьзѣто 73*а*, ѝзьмь 168 *а*, ѿимѣтсе 150 *б*, ѿимѣтсе 168 *б*, поимѣте 258 *б*, примѣть 164 *б*, ѝщоу 234 *а*, ѝщѝ (3) 71 *б*, Ѝщѣте 30 *б*, Ѝщѣте 30 *а*, ѝщѣтє 174 *а*, ѝскаше 198*а*, ѝскаше 152 *а*, 258 *б*, ѝскахꙋ 125 *б*, 149 *б*, 169 *б*, ѝскахоу 239 *б*, чак и ѝщѣть 51 *а*, ѝщѣши 262*а* (али сх. ѝштѣш, ѝштѣ, врус. ѝщешь, ѝщетъ); оукрасише 72*а*, оукрашень 42 *б*, 170 *а* (сх. украсити, али вр. украсить); ѿкрыти 39 *б*, 167 *а*, ѿкрыетсе 37 *а*, ѿкрысе 244 *б*, ѿкрыль 39 *б*, 167 *а*, ськры се 234 *б*, 244 *б*; вьзложь 148 *а*, 165 *б*, вьзложше 189 *а*; вьлѣсти 48 *а*, вьлѣзь 148 *б*, вьлѣзьше 149 *б*, ѝзлѣзь 48 *а*, 50 *б*; помаза (2) 157 *а*, 235 *а*, 242 *б*, помазавшїа 239; оумрѣти 76 *а*, оумрѣти 154 *б*, 220 *а*, оумрѣти 242 *а*, оумрѣти 244 *б*, оумрѣть 34 *б*, 220 *а*, оумрѣт 161 *а*, оумрѣть 65 *а*, 226 *б*, оумрѣть (2) 240 *б*, оумрѣть (1) 234 *а*, 240 *а*, оумрѣмь 240 *а*, оумрѣше 33 *б*, оумрѣше 226 *б*, 227 *б*, оумрьша 155 *а*, ꙋмрьша 260 *б*, оумьрїи 241 *б*, 241 *б*, оумьрїи 242 *б*, оумрьль 240 *б*, 241 *а*, оумыи 235 *а*, оумы се 235 *а*, оумыхь 246 *а*; вьзмѣритсѧ 95 *а*, вьзмѣрит се 153 *б*; вьсплачете се 152 *б*, вьсплачете 252 *б*, вьсплачют се 70 *а*; испльнити се 196 *б*, ѝсплыни 139 *а*, ѝсплыни се 64 *б*, 138 *б*, 139 *а*, 139 *б*, ѝсплыни се 46 *а*, 242 *б*, ѝсплынисте 68 *а*, ѝсплынѝше 148 *б*, ѝсплынѥна 253 *а*, ѝсплынѥноу 251 *б*, ѝсплынь 48 *а*, 50 *б*, исплынь 149 *а*, али наплынит се 180 *а*; вьзрадовати се 223 *а*, вьзрадова се 138 *б*, 167 *а*, 234 *б*, вьзрадовашe се 198 *а*, 262 *б*, вьзрадовали се 249 *б*; ѿбрѣщеть 38 *а*, 71 *а*, 175 *а*, ѿбрѣщеть 42 *б*, ѿбрѣщеть 187 *б*, ѿбрѣщета 61 *а*, ѿбрѣщетє 64 *а*, ѿбрѣщете 169 *а*, ѿбрѣщете 40 *а*, ѿбрѣщоуть 162 *а*, ѿбрѣщꙋть 151 *б*, ѿбрѣтїи 38 *а*, ѿбрѣть (2) 46 *а*, 236 *б*, ѿбрѣть 181 *а*, ѿбрѣтше 149 *б*; ѿслаблѥна 33 *б*, ѿслаблѥнномꙋ 33 *б*, ѿслабленомꙋ 150 *а*, ѿслаблѥномꙋ 90 *б*, раслаблѥнь 149 *б*, раслаблѥномꙋ 34 *а*; послоушати 152 *а*, 198 *а*, 227 *а*, послоушаєть (2) 55 *б*, 236 *а*, послоушаєть 55 *б*, послоушаєть

63*б*, пѐослоу́шаю̑ть (2) 185*а*, послоу́шаю̑ть 159*а*, послоу́шала 185*б*, послоу́шаи̑т 163*б*; оу̑слы́шить 41*а*, оу̑слы́ша 47*а*, оу̑слы́шавь 47*а*; ѿста́вить 57*а*, ѻ̑ста́вит 55*а*, ѿста́вите 49*а*, 188*а*, ѿста́вите 57*б*, ѿста́ви Imperat. 33*а*, 169*б*, ѿста́вы 56*б*, ѿста́ви 65*а*, ѻ̑ста́вї 32*б*, ѻ̑ста́вї 148*а*, ѿста́вихо́мь 112*б*, ѿста́висте 67*б*, ѿста́вль 51*а*, ѿста́вьль 62*а*, ѿста́вльше 77*б*, ѿста́вльше 149*а*, поста́вить 71*а*, 73*б*; вьста́ти 52*а*, вьста́неть 54*а*, вьста́нет̑ 69*а*, вьста́ноуть 42*а*, 69*а*, вьста́ни 33*б*, 150*а* (2), 161*а*, въста́ни 155*а*, вьста́ 38*б*, 46*б*, 47*а*, вьста́ше 72*а*, вьста́вь 34*б*, 159*а*, 169*а*, 200*а*, вьста́вшн 148*а*, вьста́вшѧ 126*а*, доста́неть 72*а* али и прѣ̑ста 168*б*; посла́х 219*б*, посла́хь 254*б*, посла́ 36*а*, 36*б*, 38*б*, 61*а*, 63*а*, 64*а*, 198*а*, 223*а*, посла́стѣ 239*б*, посла́вь 47*а*, 64*а*, 180*б*, посла́вше 48*б*, посла́вшаго 38*а*, 222*а*, посла́вшаго̀ 219*а*, посла́вша̀го 234*б*, пола́вшаго̀ 164*б*, 166*б*, посла́вшомꙋ 222*а*, посла́вшомоу́ 251*б*/252*а*, посла́нь 50*а*, 148*а*, 217*а*, 235*а*, посла́ни 155*а*, посла́нные̑ 68*б*; посла́нїе̑ 178*б*, высхы́ты́ти 238*б*, расхы́титы̀ 41*б*, расхы́тить 237*б*; ѿчи̑сты́ти 149*а*, ѻ̑чи́стыти 31*б*, ѿчи̑стеть̑се 242*а*, ѿчи́сты се 31*б*, ѻ̑чи́сти се 31*б*, ѿчи̑сти се 149*а*, ѻ̑чистише се̑ 186*а*, ѿчи̑сти́ше се 186*а*, можда и за́четь 137*б*, 138*б*. начне́ть 71*а*, наче́ть 38*б*, 39*а*, 75*б*, 76*б*, 78*б*, 155*а*, 181*б*, наче́ше 40*а*, 182*б*, наче́ше̑ 179*б*, начь́нь 59*б*, почне́ть 166, али и за́четь 137*б*, на́четь 86*а*, на́чне̑те 177*б*. Број примера за ове и друге глаголе могао би се лако повећати.

Нису сви они потпуно поуздани, нарочито глаголи са префиксима из(ь). ис, ѡб(ь), ѡ, оу, пошто изнад самогласника, којим почиње реч, обично стоје знакови разне врсте, који можда понекад играју и улогу знакова за акцентуацију, и ако се то не да утврдити. Дакле облици, као ѿстави 28*б*, у осталом доста ретки, могу се сматрати и као облици са отегнутим акцентом. Неки од горе наведених примера могли су постати случајно. Па ипак имамо пуно глагола са префиксима вь, вьз, съ, по, до на које се може ослонити, а који показују, да глаголи са дугачким акцентованим самогласником у корену готово никад не преносе знак ′ са њега на тај префикс. Мање је поуздано, да се ово правило односи и на остале префиксе са кратким вокалом, нарочито на из(ь), ис. Ови глаголи обично не преносе знак ′ чак ни на префиксе са дугим самогласником, као на, за, при, прѣ. Глаголи имати и имѣти готово увек задржавају знак ′ над дугим акцентованим наставком а, ѣ, а никад га не преносе на кратко и корена.

Има и глагола, који преносе знак ′ за један слог ближе крају од старог акцента: блю̑ди́те 65*а*, (врус. блу́дите, сх. блу̏дӣте, али и блу́дӣте, бѣга́ѥть 237*б*, (сх. бѐга, вр. бѣгаетъ); ви́дѣти 141*б*, 234*а*, 243*б*, видѣ́ти (2) 38*б*, 44*а*, 64*б*, 68*б*, види́ши 98*а*, види́ть 240*а*, види́те 44*а*, 70*б*, види́тѧ 122*а*, видѣ́ть 44*а*, 237*а*, ви́дѣть 236*б*, ви́дѣше 264*а*, видѣ́ше 130*а*, ви́дѣсте 225*б*, ви́дѣль 234*б*, 236*б*, видѣ́ль 226*б*, 234*б*, видѣ́ще (2) 50*б*, ви́дѣще 43*б*/44*а*, ви́дѣв 263*а*, видѣ́вь (2) 33*б*, 149*а* видѣ́вше 33*б*, видѣ́вшеи 48*а*,

видѣнь 130 *а*, (али сх. вйдети, вйдйм и т. д., вр. вйдѣть, вйдишь и т. д.); волйть 39 *б*, (али сх. вȍли, мрус. вȍлим), вьзлȕбыши 65 *б*, вьзлȕбыть 29 *б*, любыть (2) 37 *б*, (сх. љȕбй, йжљȕбй, вр. лȕбитъ, возлȕбитъ), вьскрснѐть 53 *а*, (сх. вȁскрснê, вр. воскрȅснетъ), вьзмѣрйтсе 30 *а* (сх. йзмêрй, вр. возмѣрится); глати 46 *б*, глюте 51 *а*, глють 65 *а*, глахоу 61 *б*, глюще 35 *б*, 51 *а*, 61 *б*, (2), 72 *а*, (2), 73 *б*, 78 *а*, глющи 78 *б*, глющимь 39 *а*, (исп. ново црквенословенско глагȍлати и т. д., вр. дијалектично гологȍлить), износйть 46 *б*, (сх. йзносй, вр. изнȍситъ), йсекнѐть, 69 *а*, (вр. изсȑкнетъ), мыслыши 52 *а*, мыслйте 51 *а* (сх. мйслиш, вр. мы̏слишь), наситйше се 50 *б*, (сх. нȁситише се), ѿставйть 58 *б*, (сх. ȍставй, вр. остȁвитъ), ѿпȕстыть 29 *а*, ѿпȕстйтсе 42 *а*, ѿтпоустйте 262 *б*, (сх. ȍтпустй, вр. отпȕститъ), повѣдйте 53 *а*, полȍжйть 250 *б*, (сх. пȍложй, врус. полȍжитъ), помнйть 258 *б*, помнйте 51 *б*, (вр. пȍмнитъ), послѣть 249 *б*, пошлють 70 *а* (сх. пȍшљê, пȍшаљê, алй вр. пошлȅтъ), просйте Praes. 253 *а* (сх. прȍсйте, вр. прȍсите), свѣжѐть 41 *б*, (сх. свêжê, вр. свȑжеть), сьтворйть 32 *а*, сътворйть 43 *а*, 56 *б*, 63 *б*, сътворймь 83 *а*, (сх. ствȍрй, али твȍрй, вр. сотвȍритъ), сѣдѐть (73 *б* (сх. сѐде, вр. сȑдетъ); творйши 228 *а*, творйть 31 *а*, 57 *б*, 78 *б*, твȍрйть 111 *б*, творѐть 66 *б*, (сх. твȍрйш, вр. твȍришь), оукрасйть 72 *а*, (сх. ȕкрȁсй вр. укрȁсить али сх. укрȁсити), ȕчйши 64 *б*, оучйши 236 *б*, (сх. ȕчйш, вр. ȕчишь), ꙗвйши се 29 *а*, ꙗвѐт се 216 *б*, ꙗвѐт се 234 *б*, (сх. јȁвйш се, вр. ȑвишься). Неки од ових примера подударају се са данашњим српским акцентом те представљају пренос акцента само према рускоме акценту, неки стоје у вези са акцентуацијом, коју налазимо у новим црквенословенским књигама а чији значај још није доста расветљен, али, како изгледа, примери таквог преноса акцента већином су случајне природе.

Више пута реч има знакове изнад два слога: на месту новог српског акцента стоји знак ', на месту старог акцента опет ' или у место њега ̀. Ово нас потсећа на двосложни акценат неких живих српских дијалеката. Уп. вȍды̀ 214 *б*, врȁсй 37 *б*, врȁчю 146 *б*, вьпрȍсйше 40 *б*, глȁвоу 47 *б*, грȁдȍмь 148 *а*, грѐды̀и 68 *б*, грȍбѣхь 222 *б*, двѐры̀ 72 *а*, дльгы̀ 28 *б*, дȍнйзоу 129 *а*, дьскы̀ 214 *б*, зȁкȍнѣ 141 *б*, йзбȁвлѐнїа 114 *а*, йзвры̀гȍше 46 *а*, кȁмѐнїа 144 *б*, клȁнꙗше се 34 *б*, кȍвчѐгь 70 *б*, кȍкȍшь 178 *б*, кȍнчйна 120 *б*, корȁблꙗ̀ 148 *б*, кȍшнйць 105 *б*, вь кры̀вы̀ 68 *а*, коупѣль 221 *а*, кры̀стѣ̀ 259 *б*, мȍлꙗхоу̀ 48 *б*, вь мѡры̀ 93 *б*, моужѐмь 142 *б*, мытнйци 150 *а*, пѐтрȍви 126 *б*, пѐтрȍмь 131 *а*, пйсȁнїа 125 *б*, плювȁти 126 *б*, прилѡжйти 29 *б*, ѡ пристȁвлѐнїи 183 *а*, пристоупйше 68 *б*, прйшьствїє (2) 70 *б*, прȍдȁсть 46 *а*, прȍзрѐнїє̂ 146 *б*, прѣгрѣшенїа 57 *а*, прѣлȍжй 44 *б*, прѣмоудрȍсть 196 *б*, прѣстȍломь 67 *а*, поустыни 70 *а*, пѐтьль 257 *а*, разоумѣше 63 *б*, сѐстрȁ 43 *а*, 93 *б*, сѐстроу̀ 239 *б*, скѡпцѝ 57 *б*, сьблȁжнꙗютсе 44 *б*, сынйдѐши 39 *б*, тьмнйцȕ 47 *а*, тьмнйцоу 56 *б*, тьмынйци 74 *а*, оубѣды̀ 48 *а*, хлѣбѣхь 51 *б* и др. Неки од ових примера могу допустити и друго тумачење, пошто се изнад ы, оу, ю, ю, ꙗ знакови ̀ и ' стављају више пута без сваке везе са акцентуацијом.

Све прегледано обилато градиво показује, да знак служи већином за обележавање акцента. У споменику налазимо трагове од два акценатска система: старији поклапа се са прасловенским, као што га ми обично замишљамо, новији са српском, тачније Вуковом акцентуацијом. Али има и занимљивих особина: с једне стране, на пример, акценат на о у Nom.-Acc. именица са основом на *es*, с друге стране појава, да нови Белићеви акценти задржавају своје место и не прелазе на претходни слог, како смо видели код глагола II. и IV. класе, да префикси са ъ и ь, а изгледа да и сви префикси са кратким самогласником не привлаче на себе акценат са корена, ако тај има дуг самогласник. Може се рећи још и више, наиме, да уопште акценат у овом рукопису врло ретко прелази на префикс. Ове и сличне појаве нису без значаја за историју словенског, нарочито српског акцента и могу пружити ослонац за оцену нових акценатских хипотеза Вондрака, Фан Вејка, Лера и других.

Уопште држим, да би требало скренути више пажње на истраживање акцентованих споменика, и ако су из доцнијег доба. И ако би тај посао био мучан и не потпуно поуздан у детаљима појединих закључака, ипак би такво истраживање много допринело бољем познавању словенске акцентуације.

Владимир Розов.

RÉSUMÉ.

L'auteur de l'article intitulé *„L'Evangile du monstère de Slepče, de 1548“*, est M. Vladimir Rozoff, lecteur de russe à l'Université de Skoplje. Les caractères linguistiques du manuscrit en question offrent une grande conformité avec la langue des inscriptions qui lui ont été ajoutées sans aucun doute à Slepče même. C'est ce fait qui a servi de base à M. Rozoff pour affirmer que ce manuscrit a été lui-même écrit dans ledit monastère de la Serbie du Sud, à Prilep. Il s'ensuit qu'il présente un intérêt considérable, étant un des rarissimes témoignages écrits, originaires de la Serbie du Sud et datant du XVIe siècle, qui soient exactement datés. Le texte même du manuscrit n'est pas particulièrament intéressant. C'est l'Evangile, dans la recension de Theophile avec les avertissements et additions que comporte habituellement cette recension. Mais ce monument est d'une importance considérable, au point de vue paléographique et linguistique. D'aprés ses caractères paléographiques, il prend place parmi les monuments de l'école des manuscrits serbes du XVIe siècle. La langue permet quatre distinctions bien nettes. La base en est constituée par le vieux slave. Viennent ensuite des caractéres appartenant à la recension qu'on désigne du nom du „moyen bulgare“. Mais la langue des copistes suivants est le serbe le plus pur, et elle a donné au manuscrit tout entier une physionomie nettement serbe. Enfin le dernier copiste, au monastère de Slepče, à Prilep, a introduit dans la langue du manuscrit quelques particularités propres aux dialectes qu'on parlait au XVIe siècle dans les environs dudit monastère.

Tout ce qui précède permet d'affirmer que le manuscrit est un des monuments du vieux slave de la recension serbe. L'accentuation surtout y est remarquable. On peut aisément y distinguer deux systèmes différents. Le copiste a hérité de son original une accentuation qui concorde avec l'ancienne accentuation slave, resp. serbe, mais il s'en èloigne à chaque instant. Ces divergences sont purement serbes. Le copiste a changé la place primitive de l'accent, et l'a avancé d'une, rarement

de deux syllabes vers le commencement des mots. Mais il est rare que cet accent affecte le préfixe. L'accent conserve sa place primitive dans deux groupes de mots particulierement: les verbes composés du IIe et du IVe groupe (2e et 3e pers. du sing., 1e, 2e et 3e pers. du plur. du présent), à accent mobile au présent, c'est à dire les formes où M. Belić, membre de l'Académie de Belgrade, place le nouvel accent rude, et, d'autre part, les mots qui ont un préfixe bref, un radical à syllabe longue et un ancien accent indiquant le radical. Sans entrer dans une étude détaillée des accents qui se trouvent dans ce manu- scrit, l'auteur a réussi à prouver qu'un tel monument représente une intéréssante étape entre l'ancien accent serbe et l'accent actuel tel que l'a fixé Vuk Karadžić.